БУГУН — ҒАЛАБА БАЙРАМИ КУНИ

ҒОЛИБ СОВЕТ ХАЛҚИГА ШОН-ШАРАФЛАР!

Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Газета 1918 йил 21 июндан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

№ 107 (20. 075) • 1988 йил 9 май • душанба • Баҳоси 3 тийин.

Комил ишонч билан шундай дейиш мумкинки: Улуғ Ватан уруши йиллари — партиянинг ўз ҳаётидаги миллион-миллион коммунистларнинг мардлиги ва жасорати, ғоят улкан жангу жадали ва фидойилиги билан битилган энг шонли ва қаҳрамонона саҳифалардан биридир.

(КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети ва РСФСР Олий Советининг Улуғ Октябрь социалистик революциясининг 70 йиллигига бағишланган қўшма тантанали мажлиси материалларидан).

СССР МУДОФАА МИНИСТРИНИНГ БУЙРУҒИ

1988 йил 9 май № 170 Москва шаҳри

Солдат ва матрос, сержант ва старшина ўртоқлар!

Прапорщик ва мичман ўртоқлар!

Офицер, генерал ва адмирал ўртоқлар!

Улуғ Ватан урушининг қатнашчилари ва СССР Қуролли Кучларининг ветеранлари, ўртоқлар!

Қаҳрамон совет халқи, унинг шавкатли Қуролли Кучлари бундан қирқ уч йил муқаддам Коммунистик партия раҳбарлигида Улуғ Ватан урушида Ғалаба қозондилар, фашизмни тор-мор этдилар, Ватан озодлиги ва мустақиллигини қаттиқ туриб ҳимоя қилиб қолдилар, Европа халқларини халос этдилар, инсониятга тинчлик ва социал тараққиёт истиқболларини очдилар.

Аскарларнинг, халқ лашкарлари жангчиларининг, партизанлар ва подпольечиларнинг сўнмас жасоратлари, ишчилар синфи, деҳқонлар, зиёлиларнинг — ўз жонини аямай фронтда ва мамлакат ичкарисида Ғалаба учун жанг қилган барча кишиларнинг фидокорона меҳнати замондошлар ҳамда келгуси авлодларнинг хотирасида абадий сақланиб қолади. Уларга шон-шарафлар бўлсин! Совет халқи бошқа мамлакатларнинг армиялари ва ватанпарварлари, қаршилик кўрсатиш ҳаракати ҳамда антифашистлар подпольеси қатнашчилари фашизмни тор-мор этишга қўшган ҳиссани юксак қадрлайди.

Буюк Ғалаба байрами жамиятимиз турмушининг барча соҳаларини революцион қайта қуриш ва янгилаш даврида нишонланмоқда. Совет Иттифоқи Улуғ Ватан урушининг сабоқларини эътиборга олиб, ҳозирги замон реалликларини объектив таҳлил этишга таяниб қардош социализм мамлакатлари билан биргаликда янгича сиёсий тафаккурни изчиллик билан рўёбга чиқармоқда, ядросиз ва зўравонликсиз дунёни барпо этиш учун фаол курашмоқда. Бу йўлда дастлабки қийин қадамлар қўйилди, аммо ҳали ишончли тинчлик гарантияланган эмас, ядро уруши хавфи бартараф қилинмаган. Реакцион империалистик доиралар бир томонлама ҳарбий афзалликларга эга бўлиш, халқаро муаммоларни ҳал этишда кучдан фойдаланиш йўлидаги уринишларидан воз кечмаяптилар. Шундай шароитда СССРнинг Қуролли Кучлари Варшава Шартномасида қатнашувчи давлатларнинг армиялари билан биргаликда ўзларининг мудофаа вазифасини пухта бажармоқдалар, социализм ва халқлар хавфсизлиги посбонлигида ҳушёр турибдилар. Социалистик Ватаннинг ҳозирги ҳимоячилари кекса авлодларнинг жанговар анъаналарини муносиб равишда давом эттирмоқдалар, жанговар ва интернационал бурчларини мардонавор адо этмоқдалар.

Жангчиларнинг коллективларида ижобий жараёнлар чуқурлашмоқда, талабчанлик ва ишчанлик кучаймоқда, расмиятчиликка ва турғунлик ҳолатларига қарши кураш олиб борилмоқда. Армия ва Флот турмушини демократиялаш жараёни тобора кенгаймоқда. XIX Бутуниттифоқ партия конференциясига тайёргарлик Армия ва Флотда ҳушёрликни, жанговар тайёргарликни ошириш, уюшқоқлик ҳамда интизомни мустаҳкамлаш учун янги омил бағишламоқда.

СССР Қуролли Кучларининг шахсий составини, ветеранларини, Улуғ Ватан урушининг барча қатнашчиларини Ғалаба байрами билан табриклайман ва қутлайман.

1941—1945 йиллардаги Улуғ Ватан урушида совет халқи қозонган Ғалабанинг 43 йиллигини нишонлаш юзасидан буюраман:

бугун, 1988 йил 9 май маҳаллий вақт билан соат 22 да Ватанимиз пойтахти — қаҳрамон шаҳар — Москвада, иттифоқдош республикаларнинг пойтахтларида, қаҳрамон шаҳарлар — Ленинград, Волгоград, Одесса, Севастополь, Новороссийск, Керчь, Тула, Смоленск, Мурманскда, қаҳрамон Брест қалъасида, шунингдек Калининград, Львов, Ростов-Дон, Куйбишев, Свердловск, Новосибирск, Чита, Хабаровск, Владивосток ва Североморск шаҳарларида тўплардан бир йўла ўттиз марта ўқ узиб, байрам салюти берилсин.

Ватанимиз озодлиги ва мустақиллиги учун жангларда ҳалок бўлган қаҳрамонларга абадий шон-шарафлар!

Яшасин қаҳрамон совет халқи ва унинг шавкатли Қуролли Кучлари!

Яшасин барча ғалабаларимизнинг илҳомчиси ва ташкилотчиси — Совет Иттифоқи Коммунистик партияси!

СССР мудофаа министри
Армия генерали
Д. ЯЗОВ.

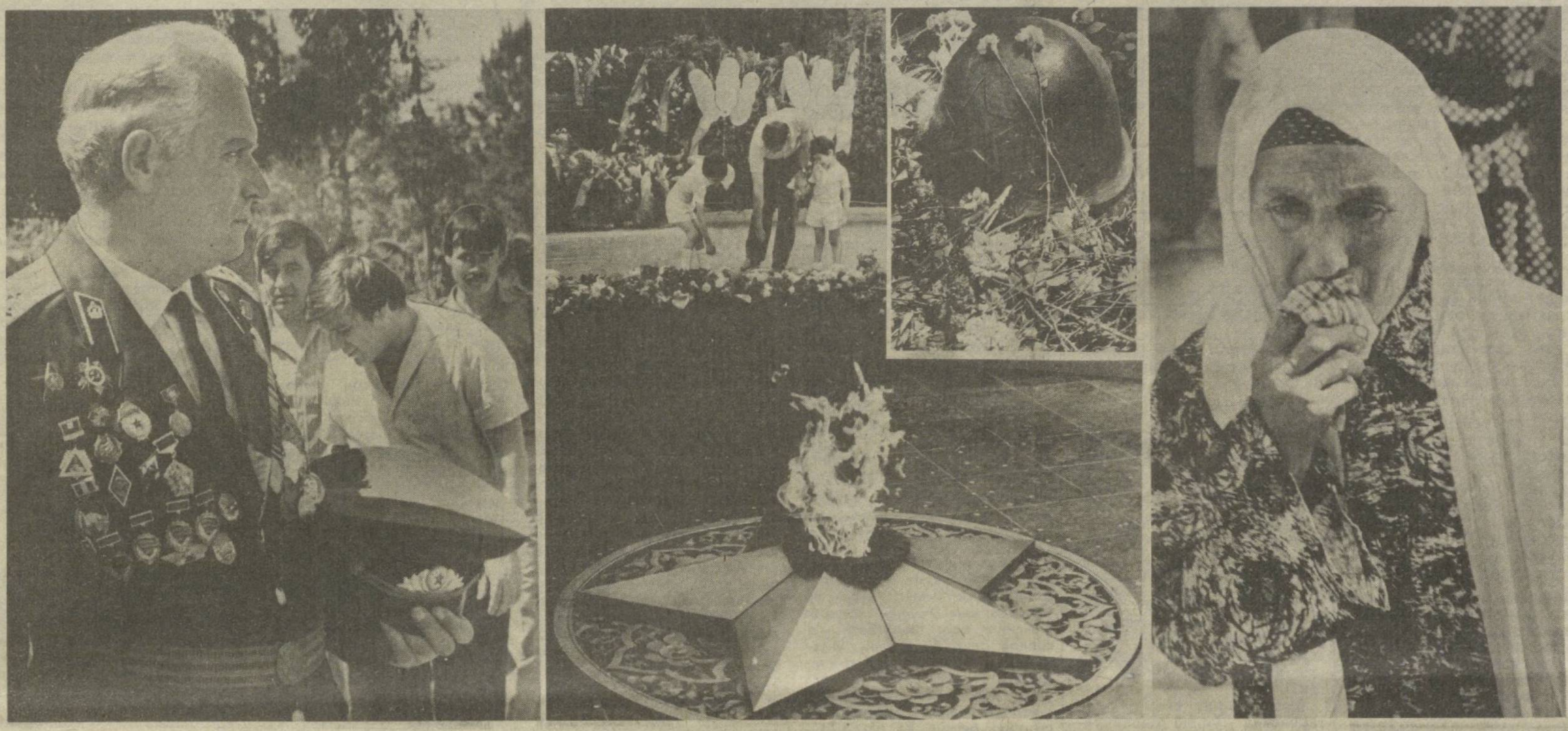

С. Маҳкамов фотолари.

ҒАЛАБИМИЗ МАНГУДИР, МАНГУ!

БУ ЙИЛГИ БАҲОРНИНГ ЧИРОЙИ ЎЗГАЧА. Бундан 43 йил муқаддам, фашизм устидан қозонилган Буюк Ғалаба кунида бўлганидек, кўклам ўзининг илиқ тафти, анвойи гуллари, ям-яшил кўкаламзорлари билангина эмас, айни пайтда ғалабаларимиз улуғворлиги, янгиланиш муҳити билан ҳам дилга қувонч бахш этмоқда.

Улуғ Ватан урушидаги Ғалабага осонликча эришганимиз йўқ. Гитлерчиларга қарши жанг қарийб тўрт йил давом этди. Халқимиз Ғалаба йўлида жон олиб, жон берди. 20 миллиондан кўпроқ жигарбандидан жудо бўлди. Не-не азоб-уқубатларга бардош берди. Миллий бойлигининг учдан биридан маҳрум бўлди. Ўша йилларнинг жароҳатлари ҳали ҳам қон талашиб турибди. У биз, тирикларга машаққатлар билан эришилган Ғалабанинг энг муҳим сабоғини эслатиб турибди: урушга қарши уруш бошланғунига қадар курашиш керак.

Ғалабанинг яна бир сабоғи ҳам ниҳоятда муҳим: ўз озодлиги, мустақиллигини, жонажон Совет ҳокимиятини ҳимоя қилган халқни енгиш мумкин эмас эди ва у енгилмади. Ленин партиясига, социализм ишининг адолатлилиги ва ҳаққониятига чексиз ишончимиз бизни жангоҳларда ва меҳнат жабҳасида жасоратга чорлади.

Гитлер фашизми устидан қозонилган Ғалаба турли социал тузумдаги мамлакатлар билан биргаликда умумий душманга қарши курашда қўлга киритилганлиги билан ҳам ниҳоятда муҳимдир.

Ҳар бир ор-номусли инсон бу уруш тўғрисидаги тўла ҳақиқатни билиши лозим. Ана шунда улар йигирманчи аср инквизиторларининг жаҳонга ҳоким бўлиш йўлидаги уринишларига партия бошчилигида мустаҳкам тўсиқ қўйган совет халқи ва унинг Қуролли Кучларидан умрбод миннатдор бўладилар.

ҒАЛАБАМИЗ МАНГУ, ЖАСОРАТИ БИЛАН ҒАЛАБА КУНИНИ ЯҚИНЛАШТИРГАН, ЖОН ОЛИБ, ЖОН БЕРГАН МАРДЛАР ХОТИРАСИ МАНГУДИР.

КПСС Марказий Комитетида учрашув

7 май куни КПСС Марказий Комитетида оммавий ахборот воситалари, идеология муассасалари ва ижодий союзларнинг раҳбарлари билан учрашув бўлиб ўтди. Бўлажак XIX Бутуниттифоқ партия конференциясига тайёргарлик масалалари муҳокама қилинди.

Учрашувни КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев очди.

Фикрлашувда «Советский Союз» журналининг бош редактори Н. М. Грибачев, «Наш современник» журналининг бош редактори С. В. Викулов, «Новий мир» журналининг бош редактори С. П. Залигин, «Правда» газетасининг бош редактори В. Г. Афанасьев, «Октябрь» журналининг бош редактори А. А. Ананьев, «Известия» газетасининг бош редактори И. Д. Лаптев, «Знамя» журналининг бош редактори Г. Я. Бакланов, «Новости» матбуот агентлиги правлениесининг раиси В. М. Фалин, СССР Театр арбоблари союзи правлениесининг раиси К. Ю. Лавров, СССР Нашриёт, полиграфия ва китоб савдоси ишлари давлат комитетининг раиси М. Ф. Ненашев, «Комсомольская правда» газетасининг бош редактори Г. Н. Селезнев, Бутуниттифоқ Музика жамияти правлениесининг раиси И. К. Архипова, СССР Ёзувчилар союзи правлениесининг биринчи секретари В. В. Карпов, «Театр» журналининг бош редактори А. Д. Салинский ўртоқлар иштирок этдилар.

Демократия ва ошкораликни янада ривожлантиришда, ижтимоий турмушни социализмга ёт ҳодисалардан тозалашда матбуотнинг роли кучайиб бораётганлиги қайд этиб ўтилди. XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси арафасида оммавий ахборот ва пропаганда воситалари турмушимизнинг барча томонларини янгилашда яна ҳам зўр ғайрат билан ёрдам беришлари, қайта қуриш давомида юзага келаётган барча илғор нарсаларни қўллаб-қувватлашлари, тўпланган илғор тажрибани умумлаштириб, пропаганда қилишлари керак.

Учрашув сўнггида М. С. Горбачев нутқ сўзлади.

Учрашувда Л. Н. Зайков, Е. К. Лигачев, В. П. Никонов, Н. Н. Слюньков, А. Н. Яковлев, В. И. Долгих, Г. П. Разумовский, О. Д. Бакланов, А. П. Бирюкова, А. Ф. Добринин, А. И. Лукьянов, В. А. Медведев ўртоқлар қатнашдилар.

Учрашув тўғрисидаги муфассал ҳисобот эълон қилинади.

(ТАСС).

XIX БУТУНИТТИФОҚ ПАРТИЯ КОНФЕРЕНЦИЯСИ ШАРАФИГА

ҲОВЛИ ТЎЙЛАРИ

◆ Шоводаги 297-махсус механизациялашган кўчма колонна биринчи кварталда 40 минг ўрнига 220 минг сўмлик соф фойда олди. Қурувчилар ҳиммати туфайли «СССР 60 йиллиги», «Шовот» совхозлари, «Ленинград» колхозида 10 оила ҳовли тўйларини нишонлади. 16- ҳунар-техника билим юрти, Янгибозор районидаги Ҳамза номли колхозда турар-жой қурилиши тезкорлик билан олиб боріляпти.

Колоннадаги 30 коммунистнинг ҳаммаси — социалистик мусобақа етакчилари. Карим Рўзиматов, Жуманазар Одамов, Сотим Бобожонов, Раззоқ Қозоқов, Азимбой Юсуповлар ишда ва шахсий ҳаётда намуна бўлишяпти.

Н. РАЖАБОВ.
Хоразм.

ЎРИМ БОШЛАНДИ

Элликқалъа районидаги Ленин номли колхоз деҳқонлари Қорақалпоғистонда биринчилар қаторида оралиқ экинларни ўришга киришдилар. Экинларни пухта парвариш қилиш, икки марталаб ўғитлаб, икки марталаб суғориш эвазига ем-хашак тайёрловчилар мўл перко ва жавдар ҳосили етиштирдилар.

Хўжаликда ўтган йилдан буён алмашлаб экиш, оралиқ экинлари кенг жорий этилмоқда. Бу эса чорвачиликни ривожлантиришга ижобий таъсир этмоқда. Сигирлар сути кўпайиб, бузоқлар яхши семирмоқда.

Колхозда ем-хашак етиштириш хўжалик ҳисобига ўтказилган. Озуқабоп экинлар учун ажратилган майдонларнинг кўпи оилавий звеноларга берилди.

Маккажўхорикорлар пудрати

Т. Эшонқулов звеноси Узоқов номли (Ильич райони) совхоз маккажўхорикорлари орасида пешқадамликни қўлга киритиб, эгат ораларига дастлабки ишлов беришни ва экинларга ўғит солишни ниҳоясига етказди. 64 гектар ерга ишлов берадиган звенода атиги уч деҳқон бор.

Пудрат усули — муваффақият негизидир. Бу усул бўшашувчанликка, бировларга ишонишга йўл қўймайди. У деҳқонларни интенсив технологияни ўзлаштиришга мажбур этди. Ишни озчилик бўлиб, ана шу технологиясиз уддалаш қийин.

Бу йил райондаги маккажўхори майдонларининг асосий қисми пудратчи коллективларга бириктириб қўйилган. Уларнинг аксарияти оилавий коллективлардир. (ЎзТАГ).

ЯШИЛ ҚАТОРЛАР

ҚАРШИ. Қўриқ Нишон районидаги «Пахтаобод» совхозининг Тўра Бобожонов бошлиқ бригадаси чўлқуварлари бу йил мавжуд 105 гектар майдонга «С—6037» навли ингичка толали пахта уруғи қадашди. Шу кунларда бригада пайкалларида яшил қаторлар кўзга ташланиб қолди. Моҳир механизаторлар — Олтибой Мўминов билан Сафар Кўчимов дастлабки культивацияни бошлаб юборишди.

Совхозда кўплаб бригадалар хўжалик ҳисобига ўтиб ишлаб, ютқазишмаяпти.

Шу кунларда Тўра Бободўстов, Улғўзи Қаршиева, Панжи Тўхтабоев бошлиқ бригадалар далаларида чигит бир текис униб чиқмоқда.

М. КАРОМОВ.

«Ҳосил—88»: «Дала—редакция» телефон линиясидан»

ТАБИАТ «НАҒМА»СИ ЎТМАДИ...

Комсомолободликлар учун бу йил баҳор жуда қулай келди. Район меҳнаткашлари имкониятдан яхши фойдаланиб, экиш мавсумини уюшқоқлик билан ўтказишди. Барча майдонларда чигит текис ундириб олинди. Ниҳолларга биринчи ишлов бериш оммавий бошлаб юборилди. Аммо кутилмаганда табиат «нағма» бошлади...

— Телефонда — район партия комитетининг биринчи секретари Х. РУСТАМОВА: 3 май куни бирдан чанг-тўзон кўтарилди. Мутахассисларнинг айтишларича, секундига 25 метр тезликда кучли шамол бўлди. Бўрондан кейин ёмғир ёғди. Район бўйича 6 минг гектардан зиёд ғўза зарарланди. 2400 гектар чин барг чиқарган ғўза ниҳоллари, 365 гектар янги бедазор, 226 гектар бир йиллик ўт-ўланлар, 48 гектар озуқабоп қизилча ўсимлиги қум остида қолди. Боғ-роғлар шикастланди. Айниқса, «В. И. Ленин 100 йиллиги», «Оқ олтин», «Комсомол», «Дўстлик» совхозлари табиий офатдан катта зарар кўрдилар.

Район партия, Совет органлари зудлик билан табиий офат туфайли рўй берган қийинчиликларни бартараф этиш учун фавқулодда комиссия тузишди. Оператив тадбирлар белгиланди. Меҳнат аҳли оёққа турди. 200 та экиш сеялкаси қайтадан пайкалларга тушди. Қисқа муддат ичида зарар кўрган майдонларга такрор уруғ ташланди, «В. И. Ленин 100 йиллиги» совхози коллективи 800 гектар майдонга икки кундаёқ янгидан чигит экди. Айниқса, хўжаликнинг О. Юнусалиев бошқарувчилик қилаётган бўлими ва Ғ. Мадумаров бошлиқ бригадаси коллективлари қийинчиликларни енгишда фидокорлик кўрсатдилар.

МУХБИР ШАРҲИ:

Ҳа, бу йил давлатга 38 минг тонна «оқ олтин» армуғон этишга бел боғлаган комсомолободликларнинг руҳлари тетик, аҳдлари қатъий. Улар XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси шарафига бошланган социалистик мусобақада фаол қатнашиб, юз берган табиий офат қийинчиликларини зудлик билан бартараф этмоқдалар. Район партия комитети ва район ижроия комитети шу кунларда дала меҳнаткашларига қулай иш шароитлари яратиб бериш чораларини кўришяпти. Офат чекинмоқда.

А. ҚУРОНБОЕВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

БУГУНГИ СОНДА:

Ғалаба байрамингиз муборак бўлсин!
Партия анжуманини меҳнатда муваффақиятлар билан кутиб олайлик.
● 1-бет
Муқаддас хотира
Учрашувлар, дилкаш мактублар
● 2-бет
Ўзбек шеъриятининг яловбардори
Қаламкашлар шоир ҳақида
● 3-бет
Коллектив пудрати — ишимиз қудрати
Инсон, муҳит ва тарбия
● 4-бет

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармони

ЎРТОҚ Ҳ. Э. БЕРДИЕВНИ ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАХРИЙ ЁРЛИҒИ БИЛАН МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Партия, совет органларида кўп йил самарали ишлаганлиги, ижтимоий-сиёсий ҳаётда фаол иштирок этганлиги учун халқ депутатлари Сурхондарё область Совети ижроия комитетининг раиси ўртоқ Ҳаким Эшбоевич **Бердиев** Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотлансин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси
П. ҲАБИБУЛЛАЕВ.
Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри, 1988 йил 7 май.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фармони

ЎРТОҚ М. И. ИБРОҲИМОВНИ ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАХРИЙ ЁРЛИҒИ БИЛАН МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Партия ва совет органларида кўп йил самарали ишлаганлиги учун ҳамда туғилган кунига олтмиш йил тўлиши муносабати билан Ўзбекистон ССР Физкультура ва спорт давлат комитетининг раиси ўртоқ Мирзаолим Иброҳимович **Иброҳимов** Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотлансин.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Раиси
П. ҲАБИБУЛЛАЕВ.
Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Секретари
Л. БЕКҚУЛБЕКОВА.

Тошкент шаҳри, 1988 йил 7 май.

ЖАСОРАТНОМА

- БИРИНЧИ ЎЗБЕК ГЕНЕРАЛИ СОБИР РАҲИМОВНИ ЭСЛАБ
- ТУРКИСТОНЧИ-ЖАНГЧИЛАРНИНГ ЖАНГОВАР ЙЎЛИ — МАМЛАКАТ ҚУРОЛЛИ КУЧЛАРИ ТАРИХИНИНГ АЖРАЛМАС ҚИСМИ
- ХАЛҚ ЖАСОРАТИ АСРЛАР ОША СЎНМАЙДИ
- «ҚАҲРАМОНЛИК ДАРСИ» ВА «ОЧИҚ ЭШИКЛАР КУНИ» ТААССУРОТЛАРИ
- ОТА-ОНАЛАРГА МАКТУБЛАРДАН

• Ҳеч ким, ҳеч нарса унутилмайди

УНИНГ НОМИ БАРҲАЁТ

Биринчи ўзбек генерали Собир Раҳимовнинг номи Ўзбекистондан ташқарида ҳам машҳур. Уни гражданлар уруши йилларида Ватанимиз душманларига қарши биргаликда курашган дўстлари, Улуғ Ватан уруши йилларида бирга жанг қилган жанговар дўстлари— полкдошлари ҳамон эслайдилар.

Собир камбағал деҳқон оиласида туғилган. Ота-онадан барвақт етим қолиб, болалар уйида тарбияланган. Мактабда ўқиган, Тошкентдаги Октябрь революцияси номли тепловоз-вагон-ремонти заводида токарь бўлиб ишлаган Шу ерда комсомол сафига кирган. Қизил Армияга кўнгилли бўлиб кетган. Кейинчалик Бокудаги ҳарбий билим юртида ўқиган.

Гражданлар уруши йилларида у чавандозлик қилди. Шу билан бирга Каспий денгизидан Помир тоғларигача чўзилиб ётган ерларда босмачилар тўдаларига қарши курашди. Мислсиз жасорати учун ўша пайтдаёқ Қизил Юлдуз ордени билан мукофотланган эди.

Улуғ Ватан уруши арафасида ОСОАВИАХИМнинг Тошкент область Совети ҳарбий тайёргарлик бўлими бошлиғи вазифасида ишларди. Уруш бошларида 104-танк дивизиясининг полк командири, дивизия командирининг ўринбосари бўлиб хизмат қилди. 1941 йил август ойида Ельна остоналарида ярадор бўлди. 1942 йил ёзида унинг дивизияси Кавказ учун шиддатли жанглар олиб борди. Бутуниттифоқ оқсоқоли М. И. Калининдан С. Раҳимов шу ерда қуйидаги мактубни олган эди.

«СССР Олий Совети Президиумининг 1943 йил 8 февралдаги Фармонига мувофиқ Сизга берилган иккинчи даражали Суворов орденини Сизга шахсан топшириш имкониятига эга бўлмаганлигим учун уни ушбу хат билан қўшиб юбормоқдаман. Сизни муносиб юксак мукофот билан табриклайман ва Сизнинг жанговор фаолиятингизда ва шахсий ҳаётингизда янгидан-янги муваффақиятлар тилайман».

1944 йил кузида генерал-майор С. Раҳимов бизнинг 37-гвардиячи ўқчи дивизияга қўмондонлик қила бошлади. Бу вақтда дивизия полклари Нарев дарёсини кечиб ўтиб ғарбий қирғоқда Польшанинг Пултуск шаҳри яқинидаги 2-Белоруссия фронтининг генерал П. И. Батов қўмондонлик қилган 65-армия ўнг қанотида истеҳкомни эгаллаган эди.

Нарев плацдарми унчалик кенг эмасди. Гитлерчи қисмлар бизнинг марраларимизга танклар мададига таянган ҳолда тез-тез ҳужум қилиб туришарди. Бизнинг штурмчи группаларимиз эса плацдармни кенгайтириш учун ҳаракат қилишарди.

Бир куни эрта тонгда фашистлар «тигр»лар билан навбатдаги ҳужумга кўтарилишди. Улар гвардиячиларни плацдармдан нарига улоқтириб ташлашни мақсад қилиб қўйишганди. Жанг шиддатли тус олди. Раҳимовчилар ҳар бир қарич маррани ўз қўлларида маҳкам сақлаб қолиш учун курашдилар. Шу куни душман яна бир неча бор ҳужумга ташланди. Лекин унинг барча уринишлари барбод бўлди. Бизнинг артиллериямиз яхши ишлади. «Т-34» танкларимиз уларни аниқ нишонга олди. Бутун жанг мобайнида дивизия командири солдатлар билан ёнма-ён туриб, ўз кузатув пунктидан жангга раҳбарлик қилди. Бир нечта «тигр»лар бизнинг марраларимизга ёриб ўтганда генерал 86-артиллерия дивизионини бош йўналишга юбориш ҳақида буйруқ берди ва қуролларни душман рўпарасига қаратди. Майор Жигуновнинг артиллериячилари олти танкни мажақладилар. Бошқа танклар эса орқасига қайтиб кетишга мажбур бўлди.

Генерал жангчиларга нисбатан жуда ғамхўр ва меҳрибон эди. Кўпинча уни от устида чавандоздек ўтиргани кўрардик. У бўйнига дурбинини осиб оларди. Ўқ ёмғирдек ёғиб турганига қарамасдан бемалол ҳандақларга тушарди, уни кўпинча рота жангчилари орасида кўрардик.

Яқин кунларда Висла учун, кейин Одер учун жиддий ҳужум жанглари бўлишини генерал яхши биларди. Польшанинг Пултуск шаҳри атрофида кўпгина поляк болалари ва хотин-қизлар бор эди. Шунинг учун генерал уларни фронт орқасига — шарқий қирғоққа кўчиришга қарор қилди. Майор Василий Дмитриевич Мячин батальони жангчиларидан бир неча киши хотин-қизлар ва болаларни соллларда нариги қирғоққа элтиб қўйишди.

Тез орада қисмларимиз ҳужум жангларини бошлаб юборди. Қисмларимиз Висла дарёсига етиб келишди. Дивизия олдида Грудзяндз (Грауденц) шаҳрини озод қилиш вазифаси турарди. Қўшинларимизнинг қаттиқ қисуви орқасида гитлерчилар ҳарбий машинасининг кун сайин мадори қуриб, у ўз инига — Ғарбга томон чекинарди. Ўша кунларда Гитлер барча қўшинларига ҳар бир шаҳарни қаттиқ туриб энг сўнгги дақиқагача ўз қўлида сақлаб туриш, лекин таслим бўлмаслик ҳақида буйруқ берган эди. Висладаги Грудзяндз шаҳри ҳам ана шундай қалъа шаҳарлардан бири эди. Шаҳар ҳақиқатан ҳам қалъага ўхшарди. Бу ердаги қадимий биноларни гитлерчилар мудофаа учун катта тўсиққа айлантиришган эди.

ҚАРДОШЛАР ҚАРДОШЛАР ҲАҚИДА

Дивизия қисмлари шаҳарга ҳужумни бошлади. Артиллерия ёрдамида бўлинмалар шаҳарни ҳар қадамда душмандан тозалаб олға интиларди. Биз сержант Н. Таран билан 2-батальонга телефон алоқаси учун сим тортаётганимизда дивизия қўмондони Собир Раҳимов ўз адьютанти лейтенант Леонид Юсупов билан келиб қолди. У биздан полк штаби қаердалигини сўради. Биз каскамизни киймаган эдик. Шу ернинг ўзидаёқ генерал бизни огоҳлантирди. Бирдан қарши кўчадаги кўп қаватли уйнинг юқори қаватидан отишма бошланди. Душман мерганлари аёвсиз ўт очишарди. Севимли алоқачимиз Серёжа Новиков ярадор бўлди. Ёнимизда артиллериячилар пайдо бўлишди. Улар душманнинг бу уясини тезлик билан барбод қилишди. Шундан сўнг генерал Раҳимовнинг буйруғи билан бўлинмаларда мерган группалари ташкил этилди.

...Грудзяндз шаҳри гарнизони қаршилик кўрсатишни давом эттирарди. Шаҳар ўраб олинди. Ҳар бир қарич ер учун қаттиқ жанг борди. Лекин гитлерчилар бизнинг қисувимизга дош беролмадилар. Шаҳар озод қилинди.

Ертўлалардан бирида яшириниб ётган элчи қўлга олиниб, штабга келтирилди. У швейцариялик элчи эканлиги маълум бўлди. Унинг қўлида немис ва рус тилларида ёзилган ҳужжатлар бўлиб, бу ҳужжатлар чет элликлар ҳам рус солдатларини кутаётганидан далолат берарди. 1945 йил 6 март куни Ватанимиз пойтахти Москва Грудзяндз шаҳрининг халоскорлари — дивизия қисмлари шарафига салют берди. Дивизия шахсий составининг намунали жанговар ҳаракатлари учун Олий Бош Қўмондоннинг буйруғи билан ташаккурнома эълон қилинди.

Шундан сўнг дивизия қисмлари 65-армиянинг Висладa тўпланган асосий кучларига қўшилиш учун юриш бошлади. Раҳимов дивизиясининг йўли Болтиқбўйи, Польшанинг Гданьск (Данциг) шаҳри томон бурилди. Бизнинг батальонимиз полк колоннасининг олдинги сафида борарди. Ёнимизда бораётган қўриқчилар бир неча гитлерчиларни асир олди. Шу дақиқада генерал от устида пайдо бўлди. Таржимон ёрдамида асирлар билан гаплашди. Асирлар Гданьск шаҳрини мудофаа қилувчи душман офицери бошчилигидаги солдатлар эканлиги маълум бўлди.

С. Раҳимов командирлик ва одамийликнинг энг яхши фазилатларини ўзида мужассамлаштирган эди. У жуда оддий одам эди. Уни жангда ҳам, дам олиш пайтида ҳам, дала ошхонасида овқатланиш пайтида ҳам солдатлар орасида учратардик.

Бир куни генерал душманнинг «Фауст-патрон»идан айниқса кўча жангларида танкларни, ўзи юрар машиналарни, ўт очиш нуқталарини йўқ қилишда қандай фойдаланиш кераклигини солдатларга тушунтиргани ва кўрсатгани шу кунгача кўз ўнгимдан кетмайди.

Дивизия қўмондони яна шуни ҳам яхши билардики, жанглар орасидаги дам олиш соатларида жангчилар яхши дам олишлари зарур. Генералнинг таклифи билан бевосита жанг бораётган ерларга Ўзбекистондан Ўзбекистон ССР халқ артисти Гавҳар Раҳимова бошчилигидаги артистлар келиб концерт беришган.

1945 йил 26 март. Биз оғир хабар эшитдик. Дивизия командири Раҳимов Гданьск шаҳри остоналарида қаттиқ жароҳатланган. Бу хабардан гвардиячиларнинг қалби ларзага келди. У мислсиз мардлиги ва жасорати учун тўрт марта Қизил Байроқ, 2-даражали Суворов, Қизил Юлдуз орденлари ва кўплаб медаллар билан мукофотланган эди. У ўлимидан сўнг Совет Иттифоқи Қаҳрамони юксак унвони билан тақдирланди.

Қаҳрамоннинг ўлмас хотираси уни билган одамлар, собиқ раҳимовчи жангчилар, унинг полкдошлари, ҳамшаҳарлари қалбида ҳамон яшамоқда. Ўзбекистондаги кўплаб кўчалар, мактаблар, пионер дружиналари, майдонлар унинг номи билан аталади. У ҳақда кинофильмлар яратилган. 65-армия генерали Павел Иванович Батов «Юришлар ва жангларда» деган китобида Раҳимовнинг мислсиз жасорати ва қаҳрамонлиги ҳақида ёзади.

Раҳимов дивизияси Польша ерларини озод қилган эди. Қаҳрамон хотирасига ҳурмат белгиси сифатида В. И. Ленин номли Гданьск кемасозлик заводи ишчилари 1966 йил октябрь ойида «Генерал Раҳимов» кемасини қуришди. Ҳозир бу кема Болтиқ денгизининг мовий тўлқинларида сузиб юрибди. Мислсиз жасур инсоннинг шиори: «Фақат олға!» эди. Бу кема унинг номини узоқларга элтмоқда.

Она-Ватанимизнинг содиқ фарзанди генерал Раҳимовнинг номи мангу қолади, халқимиз хотирасида мангу яшайди.

И. Д. ПОДИЕНКОВ, истеъфодаги майор, 2-Белоруссия фронти, 65-армия 37-гвардиячи ўқчи дивизиясининг 114-гвардиячи ўқчи полки алоқа взводининг собиқ командири.

Замонавий ҳарбий техникани эгаллаш учун сабот ва матонат, бетиним машқ керак. Оддий аскар Шуҳрат Маматқулов, ефрейтор Шуҳрат Усмонов, кичик сержант Шуҳрат Бойматов (чапдан ўнгга) буни яхши тушунишади. Улар бўлинманинг энг яхши экипажларидан бири ҳисобланишади.

В. БАГАЕВ фотоси.

ОТАЛАР ЖАСОРАТИ — ФАРЗАНДЛАР МЕРОСИ

БИЗ СИЗДАН МИННАТДОРМИЗ

«Ҳурматли Сора Хўжаевна, Шерқобил Тошмирзаевич!

Қисмимизда Сизнинг ўғлингиз Камолиддин хизмат қиляпти. Қувонч билан маълум қиламизки, у она-Ватан олдидаги ўз жанговар бурчини масъулият билан бажармоқда.

Камолиддин қийинчиликлардан чўчимади, яхши натижаларга эришиш учун тинимсиз меҳнат қилди. Бунда унинг қатъий иродаси намоён бўлди. Унинг характеридаги бундай фазилатлар албатта, оилада, авваламбор, сизларнинг тарбиянгиз натижасида куртак отган.

Ҳозир унинг хизмат дафтарчасида ўнлаб ташаккурномалар ёзиб қўйилган. Камолиддин меҳнатсевар, интизомли, ҳалол йигит.

Фаровонликни ошириш учун, қайта қуриш режаларини амалга ошириш учун тинчлик-хотиржамлик керак. Ватан ҳимоячиси бўлиш, халқлар тинчлиги ва хавфсизлигини қўриқлаш — масъулиятли ва шарафли вазифа. Сизнинг ўғлингиз ана шу вазифани бошқа жангчилар билан бир қаторда шараф билан ва сидқидилдан ўтамоқда.

Ҳурмат билан:
Н. РОЖКОВ, қисм командири.

Р. ЮРЬЕВ, қисм командирининг сиёсий ишлар бўйича ўринбосари».

ОНА-ВАТАН ЎҒЛОНИ

«Алишер Аҳмедов Шимолий Флотда Тошкентдаги республика-бирлашган техника мактабини битириб, тайёр мутахассис сифатида хизмат қила бошлади. Флот хизматига бўлган муҳаббат, меҳнатсеварлик унинг кун сайин ўз жанговар маҳоратини оширишида катта омил бўлмоқда.

Ҳозир катта денгизчи Алишер Аҳмедов ҳайдовчилар бўлимининг командири. Бўлинма комсомоллари уни комсомол ташкилоти секретарлигига сайлашган. У ўз хизмат бурчига, ҳарбий бурчга садоқат намуналарини кўрсатиб қўл остидагиларга ибрат бўлмоқда. Ана шундай фарзандни тарбиялаб вояга етказганликлари учун унинг онаси Санобар Аҳмедова, отаси Қамариддин Аҳмедовга чин юракдан ташаккур айтамиз.

А. АЛЕКСАНДРОВИЧ, сиёсий ишлар бўйича қисм командирининг ўринбосари».

• Билиб қўйки, сени Ватан кутади

Қаҳрамонлик тасодиф эмас

Оржоникидзе районидаги В. И. Ленин номли 1-ўрта мактабда одатдагидан ташқари дарс бўлиб ўтди. Бу «Қаҳрамонлик дарси» бўлиб, уни ҳар доимги ўқитувчилар эмас, Совет Иттифоқи Қаҳрамони Ғулом Каримов олиб борди. Мактаб ўқувчилари ўз ҳамюртлари Ғ. Каримовни ажойиб инсон сифатида яхши билишади. Унинг қаҳрамонлиги ҳақида кўп эшитишган. Аммо жанговар фаолияти — қаҳрамонлиги тўғрисида бевосита унинг ўзидан эшитиш янада қизиқарли. Шу боис ўқувчилар бу учрашувни сабрсизлик билан кутишган эди.

Ҳақиқатан ҳам «Қаҳрамонлик дарси» турли хил адабиётлар, кўргазмали қуроллар асосида эмас, балки конкрет шахснинг ҳаёт тажрибаси мисолида олиб борилгани ўқувчиларда катта таассурот қолдирди. Ғ. Каримов ёшларга уруш йилларидаги жанговар фаолияти ҳақида тўлқинланиб гапириб берди. Ўз қаҳрамонлиги тарихига келганда эса, бу тасодифий ҳол эмаслигини, халқини, Ватанини жон-дилидан севган ҳар бир киши бунга қодир эканлигини айтди. Бу муҳаббат ёшликдан, айнан мана шу мактаб партасидан бошланишини уқтирди.

Бундай «Қаҳрамонлик дарс»лари райондаги бошқа мактабларда, ҳунар-техника билим юртларида ва техникумларда ҳам бўлиб ўтмоқда. Район ҳарбий комиссариати уни уюшқоқлик билан ўтказаётир. Дарсларга районда яшовчи Улуғ Ватан уруши қатнашчилари, Афғонистонда хизмат бурчини ўтаб қайтган жангчи ватанпарварлар, уруш ва меҳнат ветеранлари кенг жалб этилган. Улар завод, фабрикаларда, хўжаликларда ҳам бўлиб учрашув ва суҳбатлар ўтказишмоқда, ҳаёт тажрибаларидан гапириб бермоқдалар. Ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашда, айниқса Афғонистонда хизмат қилиш жараёнида орден ва медалларга сазовор бўлган ёшларнинг ҳиссаси катта бўляпти.

— Районимиз фахри бўлган бундай интернационалистлар бизда 30 нафарни ташкил этади, — дейди район ҳарбий комиссариати партия ташкилоти секретари, майор В. Чикин. — Улар ўқув муассасаларида, меҳнат коллективларида бўлиб, ўзларининг жанговар ҳаётлари ва Афғонистондаги аҳвол ҳақида ҳикоя қилиб беришяпти.

Бундан ташқари районда «Офицерлик қаҳрамонона касб» шиори остида «Совет офицери» кунлари бўлиб ўтди. Унда маҳаллий радиоузел ва газета орқали район ҳарбий комиссариати хизматчиларининг чиқишлари уюштирилди.

Шунингдек, В. И. Ленин номидаги Тошкент олий умумқўшин командирлари ва Рибалко номидаги Тошкент танкчилар билим юртлари билан ҳамкорликда ўтказилган «Очиқ эшиклар куни» ҳам ёшларда катта таассурот қолдирди. Билим юртларига мактабларнинг юқори синф ўқувчилари ва ҳарбий хизматга чақирилувчиларнинг боришлари ташкил этилди. Улар билим юртларида акалари қандай ўқиб, яшаётганликларини ўз кўзлари билан кўрдилар. Курсантлар билан учрашувлар бўлиб ўтди.

А. МАДАТОВ.

• Хатлардан сатрлар

МАХСУС КЎРГАЗМА

Киев шаҳридаги «1941—1945 йиллар Улуғ Ватан уруши» Украина ССР давлат тарихий музейида украин тупроғини немис-фашист босқинчиларидан тозалашда қаҳрамонлик кўрсатган ўзбек жангчиларига бағишланган махсус бўлим ташкил этилган. Унда Совет Иттифоқи Қаҳрамонлари С. Умаров, Қ. Турдиев, К. Ёқубов, С. Нурметовларнинг жанговар йўли ҳақида ҳикоя қилувчи турли ҳужжат ва суратлар ўрин олган.

Экспонатлар орасида «Ўзбек халқининг ўзбек жангчиларига мактуби» эълон қилинган «Правда» газетасининг 1942 йил 1 октябрь сони, Улуғ Ватан уруши йилларида нашр этилган «Ватан шарафи учун», «Красная Бухара» фронт газеталарининг қатор сонлари томошабинлар диққатини жалб этмоқда.

«Радянска Украина» газетасининг 1944 йил сонларидан бирида ўзбек ўғлони Т. Бобоев жасорати ҳақида ҳикоя қилинган эди. Газетанинг ушбу сони ҳам ноёб ёдгорлик сифатида музейда сақланмоқда.

О. ЎРОЗБОЕВ.

ЎЧМАС ХОТИРА

Хива районидаги Крупская номли колхозда жойлашган Оржоникидзе номидаги ўрта мактабда ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялашга алоҳида эътибор берилмоқда. Бу ерда «Ҳеч ким ва ҳеч нарса унутилмайди» деган ёдгорлик лавҳаси ўрнатилган. Ёдгорликка «Ҳамқишлоқларимиз хотираси қалбимизда» деган сўзлар зарҳал ҳарфлар билан ёзиб қўйилган.

Унга гитлерчилар билан ҳаёт-мамот жангларида ҳалок бўлган 50 нафарга яқин жангчининг номи битилган.

О. РАҲИМОВ.

ҲУЖЖАТЛАР ҲИКОЯСИ

Туркистон... Гўзал боғроғлар, улкан тоғлар, дашт ва чўллар ўлкаси ҳам. Нуроний Каспийдан тортиб, Помир тоғларигача, қум бархан ларидан иборат даштларда туну-кун, ҳар қандай об-ҳаво шароитида туркистончи-жангчилар ўз хизмат бурчларини адо этмоқдалар.

Қизил байроқ орденли Туркистон ҳарбий округи Қуролли Кучларимизнинг энг кекса ҳарбий округларидан бири. Унинг тарихи — Улуғ Октябрь ғалабаларининг ҳимоячилари жанговар йилномасининг ёрқин саҳифаларидан бири. Округ тарихи революцион ва жанговар анъаналарга бой. Бу ерда хизмат қилиш эса ҳар бир жангчи учун фахрлидир.

Бизнинг ҳикоямиз туркистончи-жангчиларнинг кураш ва ғалабалардан иборат қаҳрамонона йўли, Ватанимиз жанубий сарҳадлари ҳимоячилари кекса авлодининг жасорати тўғрисидадир. Қизил байроқ орденли Туркистон ҳарбий округи тарихи музейининг экспозициялари бу ҳақда бой маълумот беради.

1917 йил. Туркистончилар Совет ҳокимияти учун курашларда ўз қаҳрамонона йўлларини бошладилар. 1917 йил 1/14 ноябрда Тошкентда Октябрь қуролли қўзғолони ғалаба билан тугади.

Стендлардан бири «Бутун ҳокимият Советларга!» деб номланган. Бу стендга қўйилган материаллар Туркистонда (1917 й.) Улуғ Октябрь ғалабаси, Совет ҳокимиятини ўрнатиш учун кураш ҳақида ҳикоя қилади.

Экспозиция марказидаги «Тошкент қалъаси»ни штурм қилиш» диорамаси кўпчилик диққатини ўзига жалб этади. Унда сўнгги ҳал қилувчи жанглар ўз ифодасини топган. Стенд ёнида эса революция солдатларининг расмлари турибди.

Афсонавий Кушка революция душманларига қарши курашда ажойиб намуна кўрсатган. Стендлардан бирида қалъа ҳарбий кенгаши акс этган сурат бор. Ҳарбий кенгашга чор армиясининг собиқ генерали А. П. Востросаблин бошчилик қилган. Қалъа комиссари эса большевик Г. С. Моргунов бўлган.

Революциянинг дастлабки кунларидаёқ бу гарнизон Совет ҳокимиятини сўзсиз тан олди... Революция ғалаба қилди. Тошкентдан кейин Советлар ҳокимияти Термиз, Чоржўй, Красноводск, Когон, кейинроқ Туркистоннинг бошқа шаҳарларида ҳам ўрнатилди.

Социалистик революция ғалабаларини ҳимоя қилиш мақсадида Туркистон большевиклари ўз жанговар отрядларини ташкил эта бошлайдилар. 1917 йил 11 декабрда Туркистон ўлкаси Халқ Комиссарлари Совети Қизил гвардияни ташкил этиш тўғрисида қарор қабул қилди. Биз суратларда 1917 йилда ташкил этилган дастлабки Қизил гвардиячи отрядларни кўриб турибмиз. Қизил гвардия составига маҳаллий миллат меҳнаткашлари келиб қўшилдилар. Ишчи-деҳқон Қизил армиясини

Музей залларидан репортаж

ташкил этиш Лениннинг 1918 йил январида қабул қилган Декрети асосида олиб борилди. Ишчи-деҳқон Қизил армиясини ташкил этиш тўғрисидаги Декретнинг нусхаси ҳам ўша йиллардан ноёб ёдгорлик сифатида бу ерда сақланмоқда.

Қизил Армиянинг дастлабки полклари — уларнинг шон-шуҳратга бурканган байроқларини музей залларида учратасиз. Мана, улардан бири. Бу байроқ революция солдати қўли билан тикилган. У 1918 йилда ташкил этилган 4-Туркистон Совет полки жангчиларига тегишли. Ўқлар билан тешилган байроқ революция ҳимоячилари қони билан бўялган. У Туркистон фронтида Оренбургдан Закавказьегача бўлган масофа бўйлаб элтилган.

Витриналарнинг бирида Туркистон Қуролли Кучларининг ташкил этилиши тўғрисида ҳозирги В. И. Ленин номли Тошкент Олий умумқўшин командирлар билим юрти — 1918 йил июлида ташкил этилган дастлабки Туркистон қўмондонлик курсларининг ташкил этилишига оид ҳужжатлар ва материаллар намойиш қилинган.

«Қизил Армияни фақат ишчи ва деҳқонлар орасидан чиққан командирларгина ҳал қилувчи ғалабага олиб келади», дейилади ўша йилларда чиқарилган плакатлардан бирида. Бу плакат қизил командирлар курсларига ёзилишга даъват этган эди.

1918 йил. Оқ гвардиячилар ва интервентлар Қизил Туркистонни ҳар томонлама ўраб оладилар. Хариталардан бирида 1918 йил ёзидаги республиканинг аҳволи тасвирланган.

РКП(б) Марказий Комитети, Совет ҳукумати, шахсан В. И. Ленин Туркистондаги ҳарбий ва сиёсий аҳволни мунтазам кузатиб борди ва ҳар гал энг оғир дақиқаларда унга ёрдамга ошиқдилар. Бу эса қизил армиячиларнинг руҳини кўтарди, қисмларнинг жанговар қобилиятини оширди.

Экспозициялардан бирида қўшинларнинг Жанубий группаси армияси қўмондони М. В. Фрунзе ва революцион ҳарбий кенгаш аъзоси В. В. Куйбишевларнинг Колчак қўшинларига қарши ҳужум тўғрисидаги буйруғини ўқиймиз. Стендга Ашхободда Қизил Армиянинг ғалабасига бағишланган митингда М. В. Фрунзе нутқ сўзлаётган пайтни, Закаспий фронти қисмларига жанговар байроқ топширилишини акс эттирувчи суратлар қўйилган.

Колчак армияси 1919 йил ёзида Совет қўшинлари зарбасидан Сибирь ва Туркистон томон чекинишга мажбур бўлди. М. В. Фрунзенинг таклифи билан Шарқий фронтнинг Жанубий группаси мустақил Туркистон фронтига айлантирилди. Кўпгина материаллар Туркистон фронтининг ташкил этилиши ҳақида ҳикоя қилади. Бу фронтнинг ташкил этилиши билан Туркистон Республикаси барча қўшинлари М. В. Фрунзе қарамоғига ўтади. П. В. Благовешенский Туркфронт штабининг бошлиғи қилиб тайинланади.

1919 йил 13 сентябрда Туркистон қамали тугатилди.

1919 йил 19 январда Тошкентда сотқин Осипов қўзғолони бўлди. Туркистонни 14 комиссар ўлдирилди. Тошкент ишчилар синфининг, Қизил Армия қисмлари, В. И. Ленин номли Тошкент ҳарбий инструкторлари билим юрти курсантларининг мардлиги ва жасорати туфайли қўзғолон бостирилди.

1920 йил 22 февралда М. В. Фрунзе ўз штаби билан Тошкентга келади. Экспозициялар орасида қўмондонликнинг Туркистон фронти қўшинларига буйруғи бор.

Америка ва инглиз босқинчилари Хива хонлиги ва Бухоро амирлигидан Совет Республикасига қарши фойдаланишга ҳаракат қилдилар. «Бухоронинг олиниши» диорамаси эски Бухоро қалъасининг ишғол қилинишини ифодалайди.

1920 йил 2 сентябрда М. В. Фрунзе бу ҳақда В. И. Ленинга телеграмма беради. Ушбу телеграмманинг нусхаси ҳам музейда сақланмоқда.

Умум Бухоро Революцион Комитети М. В. Фрунзега ўзбек тилида унинг номи ёзилган олтин қилич ҳадя этган. Худди шундай қилич билан Туркистон штабининг бошлиғи П. В. Благовешенский ҳам мукофотланган эди. Бу қилич ҳам кўргазмага қўйилган.

Хива ва Бухорода халқ революцияси ғалаба қозонгандан сўнг бутун Ўрта Осиё территориясида инқилоб байроғи ҳилпирай бошлади.

1921—1926 йилларда босмачиларга қарши кураш авж олди.

Музей экспозициялари Туркистон фронти қўшинларининг босмачиларни тормор этиш учун олиб борган жанговар ҳаракатлари ҳақида ҳикоя қилади. Қизил Армия жангчилари ва командирларининг жанговар мукофотлари, шахсий буюмлари, ҳужжатлар ҳам ўша суронли йиллардан гувоҳлик беради. Кўпгина суратларда туркистончилар оғир тоғ ва чўл шароитида жанговар билимларини қандай ошираётганликлари тасвирланади. Туркистончи-жангчилар оғир ва машаққатли йўлни босиб ўтдилар. Улар ана шу йўлда камол топиб, ўз маҳоратларини оширдилар. Кўпгина фотоҳужжатлар шу ҳақда ҳикоя қилади.

М. МИРЗАМУҲАМЕДОВА.

• Жанчи шоир дафтаридан

Номаълум солдат

Куршайвер эй зиндайин сукут,
Бошлайвер эй мармар хиёбон.
Чарх уравер лов-лов ёнган ўт,
Сеҳрлайвер муқаддас макон.
Бунда ётур номаълум солдат,
Деб аталмиш бир фидойи жон.
Ёшига ёш қўшолмас фурсат,
Шу боис у мангу навқирон.
Сукут сақлаб турмиш дов-дарахт,
Ҳатто мангу ўт ёнар бесас.
Бунда тил ҳам, эс-хуш ҳам карахт,
Ҳатто ел ҳам шўхлик этолмас.

Номаълум деб аталган солдат
Номаълум деб сўзланур шартли.
Мардлиги ҳақ, бўлиб каромат,—
Тирилгудек бўлса башарти, —
Пайдо бўлиб ҳов ўша сурон,
Душманларга солгайдир ларза.
Дилга сиғмай кетиб ҳаяжон,
Жонлангай у саф тортган лаҳза.
Шу боис у, бирмас, миллионлар
Пок руҳин жам айламиш тугал.
Шу боисдан жанговар онлар —
Жасорати кўринар ҳар гал.
Жанг ўтига ўзини урган
Шу қурбонлар қуролдошларим.
Ўлимни ўз кўзи-ла кўрган
Ёшликдаги мард тенгдошларим.
Кўпдан ортда жангу талафот,
Тинч ёт солдат, юртинг тинч-омон.
Даф бўл уруш деган касофат,
Тинчлик учун кўксимиз қалқон.

Она ҳайкали

Қабристон тўрида бўлмиш устивор
Олисдан кўринган она ҳайкали.
Жудолик доғида боқур улуғвор
Кўз ташлаб кимнингдир бўлиб мақтали.
Турнадай тизилиб йиллар ўтса ҳам,
Азиз ёр ва фарзанд қўйида дил зор.
Лаҳзалик дийдорга кўз тикиб ҳар дам,
Мўъжиза кутгандек боқур умидвор.
Эй мунис, эй мунгли жафокаш она,
Бу гуллар пойингга бўлсин тасаддуқ.
Фарзандлар доғини чекдинг мардона,
Қадрингга етгулик ҳеч бир баҳо йўқ.
Урушга нафратни қўзғайвер она,
Урушни кўрмайин улғайсин авлод.
Ортмасин пойингда қурбонлар яна,
Фидойи жонларни жим этайлик ёд.

Зоҳиджон ОБИДОВ

ШЕЪРИМИЗ, САНЪАТИМИЗ ИЛҲОМ ОЛУР МУТТАСИЛ, ПАРТИЯНИНГ ЛЕНИНЧА—ЕНГУВЧИ ТАЪЛИМИДАН

Ғафур ҒУЛОМ

Ғафур Ғулом туғилган куннинг 85 йиллигига

Ленин бўлмасайди не бўлгум эди,
Партия демаклик — Ленин демаклик.
Топталган хинадек мен сўлғум эди, —
Инқилоб байроғин тик кўтармаклик,
Сенинг шарафингдир, улуғ партиям!

* * *

«Первая книга»дек,
Ун еттинчи йиллари,
Девордаги Манифест —
менинг ҳам кўзим очмиш
Ва менинг оиламга
ақлларнинг устоди
Владимир Ильичнинг
қуёш нурини сочмиш.

Ғафур ҒУЛОМ.

ЭЪТИРОФ

Революциягача бўлган тун зулматини ҳам, оташин революция қуёшининг нурафшон шафағини ҳам, буюк халқнинг меҳнати ва жасоратини ҳам ўз кўзи билан кўриб ҳис этган севикли дўстимиз Ғафур Ғуломнинг овози, унинг латиф ва шиддаткор, жонли ва равон шеърининг овози ўтмиш устидан ғалабадан, инсоннинг равнақидан, ҳаёт сururидан, бахтли авлодларнинг истиқболи учун курашдан шаҳодат беради.

Н. ТИХОНОВ.

* * *

У менга ўзбек халқини идрок этишимдагина эмас, уни севишимда ҳам ёрдам берди. Ҳар гал Ўзбекистонга боришим ҳаётимдаги байрам бўлар, бу ҳақдаги хотираларим эса халқ шоири Ғафур Ғулом сиймосида кўркам бир тарзда мужассамланган ўзбек халқи ҳақидаги хотиралардир.

Иван ЛЕ.

* * *

Менинг тасаввуримча шоир Ғафур Ғуломни инсон Ғафур Ғуломдан ажратиш қийин. У собит сиймо эди, шунинг учун ҳам унинг шеърларини ҳаётидан ажратиб бўлмайди. Шунингдек, ҳаётини ҳам шеърларидан ажратиб бўлмайди. Ҳаётидан ҳам, шеърларидан ҳам у улкан, саховатли қалб эгаси бўлган инсон эди, у одамларни дилдан севарди.

К. СИМОНОВ.

* * *

Ғафур Ғулом поэзиясида Ғафур Ғуломдай ажойиб шоирни тарбиялаб етиштирган ва менга ҳам жонажон бўлган Ўзбекистоннинг гўзаллигини кўраман.

Якуб КОЛАС.

* * *

Ғафур Ғулом ўзбек халқининггина эмас, бутун совет халқининг ҳурматли ўғлига айланди. Ғафур Ғулом ўз прозаик, поэтик асарлари билан кенг халқ оммасига танилди.

Берди КЕРБОБОЕВ.

* * *

Зўр ақл-идрок, фаҳм ва фаросат эгаси Ғафур Ғулом катта шоир бўлиб қолмай, билимлар энциклопедиясидир.

Гурбахш СИНГХ.

* * *

Ғафур Ғулом улкан шоир, унинг поэзияси янгиликка муҳаббат туғдиради, юксак туйғу ва фикрлар уйғотади. Бу поэзия бамисоли ўзбек халқининг йилномаси.

Лиляна СТЕФАНОВА.

* * *

Совет шоири Ғафур Ғулом — социалистик ўзбек маданияти ва бутун совет халқлари маданияти хазинасидаги ярақлаб турадиган туғма талантлардан, олмослардан биридир. Бу олмоснинг қирраларида улуғ Навоий авлодлари томонидан асрлар оша эҳтиёткорлик билан асраб келтирилган ажойиб сўз санъати жилва беради.

Абулқосим ЛОХУТИЙ.

* * *

Шоир ва академик Ғафур Ғулом — совет поэзиясининг ўзига хос ва мислсиз ҳодисаларидан биридир. Унинг поэзияси миллий традицияни Маяковский традицияси билан ажойиб бир тарзда боғлайди. Энг латиф лирикадан ораториягача — унинг диапазони ана шундай. Унинг шеърлари ҳамиша зўр фикр ва теран туйғулар билан суғорилган. У том маъноси билан чинакам ва катта совет шоири.

А. ФАДЕЕВ.

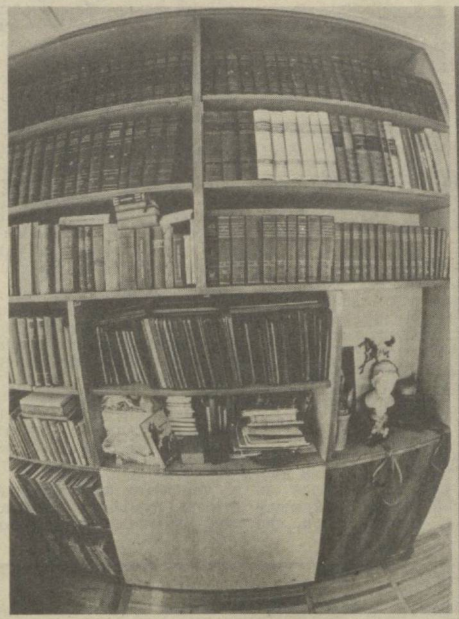

Ғафур Ғулом уй музейида

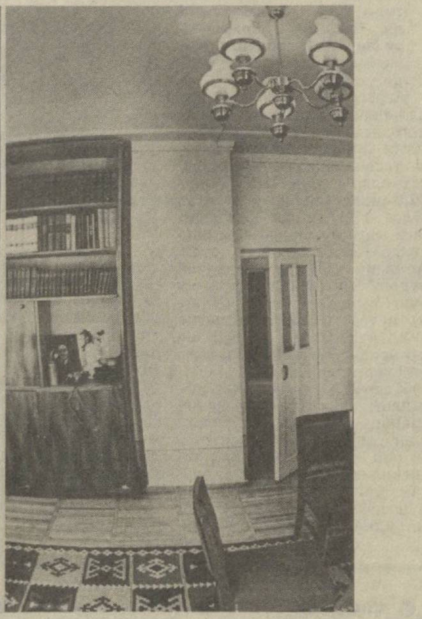

С. МАҲКАМОВ фотолари.

Комил ЯШИН

БИЗНИНГ ҒАФУР

1928 йилда Андижондан тушиб, Тошкентга келдим-да «Шарқ ҳақиқати» газетаси редакциясига кирдим. Мақсадим анча-мунча танилиб қолган шоирлардан Ғафур Ғуломни кўриш ва яқинроқ танишиш эди. Ўша пайтларгача Ғафур Ғуломни матбуотдаги шеърлари орқали билсам ҳам олисда бўлганимдан у билан шахсан таниш эмасдим.

Ғафур Ғулом ўша газетанинг масъул котиби лавозимида ишлар эди. Мени у очиқ чеҳра билан самимий кутиб олди, яхшилаб сўрашди, номимни айтганимда, биламиз, Яшин бўласиз-у, танимаймизми, деб ҳазиллашган бўлди. Менга ўшанда Ғафурнинг самимияти, нимаси биландир одамни ўзига торта олиши, тўғрироғи истараси иссиқлиги жуда ҳам ёқиб қолди. Худди эски ошналардай у ёқ-бу ёқдан суҳбатлаша кетдик. У, ҳозир нима ёзаяпсиз, бизга нима олиб келдингиз, деб сўраб қолди. Аввалига довдираб қолдим. Негаки, ёнимда бу газетага аталган нарсам йўқ эди. Тўғри, «Куз» деган бир шеър ёзиб, уни «Қизил Ўзбекистон»га юбормоқчи бўлиб юрардим, қўлёзма ҳам ёнимда эди. Ғафур тиқилинч қилаверганидан кейин ёнимдан чиқариб, ўқишга мажбур бўлдим. Ғафур диққат билан қулоқ солди. Кейин:

— Жуда яхши шеър ёзибсиз, буни ўзимиз чиқарамиз, — деб қўлимдан олди.

Шеър эртаси ўтиб, индинига газетада босилди.

Бугун чамалаб қарасам мана ўшанга ҳам олтмиш йил бўлибди.

Мен Ғафурни биринчи шеъри «Гўзаллик нимада?» 1923 йили «Маориф ва ўқитувчи» журналида босилган пайтдан бери биламан. У адабиётга жўшқин, ҳозиржавоб, даврнинг ўтли нафасини ва шиддатини чуқур ҳис қиладиган хассос шоир сифатида кириб келди. Даврнинг долзарб мавзуларида битилган шеърларида унинг ўзига хос, бетакрор, наъравор овози сезилиб турар, ўтли сатрлари юракларни лоқайд қолдирмас, замон билан баравар одимлашга, умум ишига ҳисса қўшишга, социализм ғалабаларини мустаҳкамлашга чорлар, меҳнатда янги марралар сари даъват этарди.

Шоирнинг ўзи ҳам доимо ҳаётнинг олдинги маррасида бўлишга интилар, янги тузум ғалабаларини мустаҳкамлаш йўлида тер тўкаётган халқимизнинг оғирини енгиллатишга қўлидан келганича ҳаракат қиларди. Унинг йигирманчи ва ўттизинчи йиллардаги ижоди турли жанрларда, хусусан, поэзия ва прозада бошни бойлаб ижод қилганини, асарларида даврнинг энг актуал масалаларини қаламга олганини, ҳаётда рўй бераётган ўзгаришларнинг моҳиятини очиб беришга интилади.

Коммунистик партиянинг етакчилик ролини кўрсатишга, халқимизнинг шиддаткорлигини ва қудратини қаламга олади. Мустаҳкам партиявий ва халқчил позицияда турганлиги, воқеликнинг теран қатламларига назар ташлаши, янги қаҳрамонлар етиштираётган янги даврнинг ўзига хос жиҳатларини санъаткорона ифодалаши асарларининг пафосини, салмоғини оширди. Шунинг учун шоир эл назарига тушди, миллий маданиятимизнинг таниқли вакиллари қаторидан жой олди, асарлари барчанинг бадиий мулкига айланди. Унинг чуқур гуманизм ва интернационализм, партиявийлик ва халқчиллик руҳи билан суғорилган асарлари бугунги кунда катта шуҳрат топганлиги, турли тилларда сўзлашувчи меҳнаткашларнинг мулкига айланганининг гувоҳи бўлиб турибмиз.

Ғафур янги ҳаёт душманлари ҳалок этган устоз Ҳамза қўлидан тушган ижод байроғини янада баландроқ кўтарган ҳолда олдинга интилганлардан эди. Унинг жарангдор овози айниқса. Улуғ Ватан уруши йилларида баралла янгради. Жаҳон жамоатчилиги диққат-эътиборини эзгулик душмани бўлган фашизмга қарши курашга, узил-кесил тор-мор келтиришга, буткул янчиб ташлашга қаратди, бор қаҳру ғазабини тўкиб солди. Олчоқ ёвлардан, мамлакатимизга хиёнаткорона бостириб кирган, тинч аҳолини ваҳшийларча қираётган, шаҳар ва қишлоқларимизни ёндираётган тўнғизлардан ўч олишга чақирди. Яқин келажакда эрксевар кучлар, азамат совет халқимиз одам сиёқли маҳлуқларни муқаддас тупроғимиздан қувиб чиқаришини, зафар қозонишимиз муқаррарлигини, тинчлик ва осойишталик бутун жаҳон бўйлаб қарор топажагини қайта-қайта таъкидлади. Унинг нигоҳи олис-олисларни кўзлар, рўй беражак воқеаларни қалб кўзи билан кўрар, ҳис этарди.

Ғафур Ғуломнинг уруш йилларидаги сиёсий лирикаси ўзбек адабиётининг довруғига довруғ қўшди. «Сен етим эмассан», «Мен яҳудийман», «Бизнинг кўчада ҳам байрам бўлажак» сингари ажойиб шеърлари мамлакатимизнинг А. Сурков, К. Симонов, А. Твардовский, Н. Тихонов, А. Прокофьев сингари забардаст шоирлари асарлари қаторида бутун мамлакат бўйлаб янгради, халқ фарзандларини қаттол душманга қарши курашга чорлаб, ёвларни даҳшатга солди. Ғафурнинг шеърлари «Правда» газетасида босилар, самолётлардан варақалар сифатида ташланар, шу тариқа ҳар бир бурчакка етиб борар эди. Моҳир совет ёзувчиси, уста публицист, уруш йилларида А. Фадеев, М. Шолохов, Б. Полевой сингари олдинги марраларда бўлиб ўз қалами билан душманга қақшатғич зарба берган Илья Эренбург Ғафур Ғуломнинг оташин шеърлари ҳам ғалабага муносиб ҳисса қўшаётганлигини алоҳида таъкидлаганди. Илья Эренбург буни 1943 йилнинг қишида, Москвада ўтган ўзбек адабиёти ва санъати кунларида Марказий Адабиётчилар уйида бўлган учрашувда ҳам, бошқа жойлардаги йиғинларда ҳам айтганди.

Қўлни кўксимизга қўйиб айтадиган бўлсак Ғафур чинакам, халқ севадиган шоир эди. Унинг шеърларидаги фикрлар уйдирма, ясама, сохта, биров ишонмайдиган гаплар эмас, аксинча халқнинг дилидаги, унга хуш келадиган, завқини келтирадиган, руҳини кўтарадиган, ақл ва заковат билан йўғрилган гаплар бўларди. Шеърларини ўқиганда одамнинг тўлқинланиб кетиб, дилида илиқ ҳислар уйғониши, олам кўзига янада гўзалроқ кўриниши, инсоний қадр-қимматини ва ғурурини чуқурроқ сезиб олишига ҳам сабаб шунда деб ўйлайман. Инсонийлик, ватанпарварлик, пролетар интернационализми, садоқат туйғулари шоир асарларининг ҳужайра ва тўқималарига сингиб кетган. Шоир қайси бир мавзуда қалам тебратмасин ҳаёт фалсафаси, марксистик диалектика нуқтаи назаридан фикр юритади, воқеликка давримизнинг илғор кишиси, коммунист кўзи билан боқади.

Адибнинг бадиий юксак ва чуқур фалсафий асарлари жаҳон адабиётининг бебаҳо дурдоналари қаторида туради ва ҳар қанча қадрланишга ҳақлидир.

Ғафур Ғулом устозлардан Ҳамза ва Сўфизодалардан кейин «Халқ шоири» деган юксак унвонга сазовор бўлди. У бундай шарафга ўзидан илгари ўтган буюк қаламкашларнинг ижодларини яхшилаб ўрганганлиги, энг яхши анъаналарини давом эттирганлиги, ҳаётни, халқни, Ватанни чуқур севганлиги, эл-юрт манфаати йўлида жонбозлик ва фидокорлик билан меҳнат қилганлиги туфайли мушарраф бўлди. «Мен Навоий, Муқимий, Фурқат ғазалларидан баҳра олдим, — деб ёзган эди шоирнинг ўзи. — Рус шоирлари, ёзувчиларининг асарлари билан яқиндан таниша бошладим. Энг севган ёзувчим Алексей Максимович Горький эди. Пушкиндан, Лермонтовдан, Маяковскийдан таржималар қилдим. Ижодимга Маяковский кучли таъсир қилган. Мен Маяковскийни ўзимнинг устозим деб биламан. Халқим, Ватаним кундан-кунга гуллаб, улуғ коммунистлар партияси раҳбарлигида социализмдан коммунизм сари бормоқда. Мен ҳам шу қаторда умрим охиригача хизмат қиламан».

Ғафур Ғуломнинг дўстлик ва қардошлик туйғуларига тўлиб-тошган «Бизнинг уйга қўниб ўтинг дўстларим» деган машҳур шеъри муносабати билан баъзи бир мулоҳазаларни айтмоқчиман. 1959 йилдаги ўзбек адабиёти декадаси кунларида ёзилган шу шеърда ўзбек халқининг бағри очиқлиги, меҳмоннавозлиги, дўстларга садоқати, муруввати ажиб бир тусда тасвирланганки, уни ўқиган одамнинг қалби дўстлик туйғусидан нурлангандай бўлади. Ҳар сафар шоир дўстимнинг табаррук уй-музейига айланган хонадонига борарканман у ерда ўтган дилкаш суҳбатларни қувонч билан эслайман, қалбим ширин ҳис-туйғуларга тўлади. Мен ҳар сафар бу ерда Пабло Неруда, Нозим Ҳикмат, Файз Аҳмад Файз, ҳинд шоирлари отабола Гурбахш ва Навтеш Сингхлар, Садриддин Айний, Николай Тихонов, Константин Симонов, Мирзо Турсунзода, Самад Вурғун, Берди Кербобоев, Мухтор Авезов, Расул Гамзатов ва бошқа сиймоларнинг муборак нафасларини сезиб тураман.

Ғафур софдил ва ҳалол одам эди, тарафкашлик, ғийбат, иғволарни ёмон кўрар, ёлғон гап ташувчиларни «пилтачи» дерди, иложи борича уларнинг додини берарди. Ёш ижодкорларга меҳрибон, уларни авайлаб тарбиялар, ҳар соҳада талабчан эди.

1943 йилнинг қишида, Москвада ўтаётган ўзбек адабиёти ва санъати кунларида бир воқеа бўлди. Ҳаммамиз «Москва» меҳмонхонасига тушгандик, бошлиғимиз Ҳамид Олимжон эди. Мен Ғафурнинг иккинчи қаватдаги хонасига яқинлашиб, эшигини оҳиста тақиллатдим. Ғафур эшикни очди-да, ичкарига бошлаб генерал формасидаги қорачадан келган бўйдор бир ҳарбий билан таништирди. У биринчи ўзбек генерали Собир Раҳимов бўлиб, Москвага ўқишга келган, энди фронтга жўнамоқчи бўлиб турган экан.

Очиғини айтсам, генерални биринчи марта 1929 йилда Самарқандда кўрган бўлсам ҳам бир-биримизни танимасдик. Ўшанда олисдан кўргандим. Собир Раҳимов ў пайтда отлиқ аскарларнинг командири, Абдуҳаким акам унинг қўлида хизмат қиларди. Ҳозирда эса ўзимиз таърифини эшитган номдор генерал қаршимда ўтирарди.

Собир Раҳимов, Ғафур ва мен ўша кеча мижжа қоқмай то Москва тонгги отгунича суҳбатлашдик. Генерал фронтдаги воқеалардан гапирди, биз унга ўзимиз билган-кўрган нарсалардан сўзладик. Сўнгра Ғафур икковимиз генерални кузатиб қўйдик.

Бу генерал билан сўнгги учрашув эканини билмасдик. Орадан кўп ўтмай, генерал душманга қарши жанглардан бирида қаҳрамонларча ҳалок бўлганини эшитиб, чуқур қайғуда қолдик.

Генерални кузатиб қайтаётганимизда Ғафур менга, бу ажойиб инсон ҳақида каттароқ бир нарса ёзиш керак, шу ишни сен қил, деб менга тайинлаган бўлди. Мен хўп, дедим ва ўшандан бошлаб, бу ажойиб саркардамиз ҳақида материаллар йиға бошладим.

«Генерал Раҳимов» пьесаси шу тариқа вужудга келди, кейинчалик бадиий фильм ҳам яратилди.

Ғафур Ғуломнинг ҳаёти ва ижодий фаолияти ҳақида олимлар илмий очерк, монографиялар эълон қилдилар. Олимларга бу яхши ишлар учун раҳмат айтамизу аммо Ғафур Ғуломдек улкан шоир ва санъаткор ҳақида ёзилган бу илмий асарларни жуда кам, деб ҳисоблаймиз. Тошкентда шоир Ғафур Ғуломга ҳайкал кўтаришга вақт етмадимикин? Ҳа, аллақачон етган.

Ғафур Ғулом ҳаётини, қалб қўрини миллионлар ақл-идрокини эгаллаб, енгилмас ҳамда қудратли моддий кучга айланган марксизм-ленинизмнинг улуғ, ҳаётбахш ғояларини тараннум этишга бағишлади.

• *Фарзандлар оталар ҳақида*

ШОИР АЙТГАНИДЕК...

Шундай удум борки, халқ ҳақиқий фарзандларини жангда, меҳнат ва ҳақиқат йўлида қилган мардликларини унутмай, эъзозлаб, унинг номини абадийлаштиради. Тириклар қаторида юргандек бўлсин деб, номини ўғлига, набирасига қўяди — отаси, бобоси, бувиси, онасига ўхшасин дейди.

Халқ севган фарзандларини мадҳлаб достонлар ёзади, эртаклар тўқийди, тилдан тилга таржима қилади, дилдан дилга сингдиради.

Шоир айтганидек:

Жаҳонда бир яшаб, бир
ўлмоқчиман
Биронта манглайи ҳолли
фарзандим
Умримнинг давоми, мендан
хотира.

Асрлар оша «Тўмарис», «Алпомиш», «Гўрўғли», «Князь Игорь» ва яна ҳар бир халқ ўзининг афсоналари билан асрлар оша эл оғзида барҳаёт.

Шуларни хотирлар эканман, яна отам — Ғафур Ғуломнинг «Алишер» шеъридаги бир тўртлик ёдимга келади.

Не-не тарихларни бошдан
ўтказиб
Талай жафоларни тортган
эски Шарқ:
Не-не даҳоларни тарбият
қилиб,
Офтобдай жаҳонни нурга
қилди ғарқ.

Ҳа, инсоният шу кунга етиб келгунча қанча порлоқ, қанча машъум воқеаларни бошидан ўтказмади дейсиз. Улар ғорларда сақланган чизмалардан, тош китоблардан бизларга хотира бўлиб етиб келган.

Узоқ ибтидога мурожаат қилмаёқ яқин эллик-қирқ йил наридаги уруш қирғинини хотирласак, неча-неча элларни асил фарзандлари адолат, эрк, юксак эътиқодлар учун жон берганини кўрамиз. Неча-неча навжувонлар бедараклар сафида қайсидир қўрғон, қайсидир дарё, қайсидир қишлоқ, қайсидир тепалик, қайсидир ўрмонни ўзига мозор қилгану у ерларни душманга бермаган...

Халқ ўз фарзандларини унутмай, ҳоки-пойини қишлоққа, шаҳарга олиб бориб, азиз қилиб, ҳайкаллар барпо этиб, уларни зиёратгоҳга айлантирганлар.

Шунда яна шоирнинг «Ғолиблар байрами» шеъридаги сатрларни эслайман:

Орада кимлардир кўринмас.
Тингла.
Большевик юракнинг шу
тасаллисин.
Ватан озодлиги учун жон
берган
Эрларга абадий шон-шараф
бўлсин!
Шон ила шарафлар... Балки
интиқом.
Жаллодлар устидан ҳукмин
юргизди.
Эрк учун тўкилган ҳар бир
қатра қон
Саодат асрини барпо
этказди.

Ҳозир ҳам планетамизда урушлар, қирғинлар, сотқинликлар, қонхўрликлар бўляптики, уларга чек қўймоқ учун қанчадан қанча марду-майдонлар ўз жонларини тикмоқдалар.

Шуларнинг хотираси ҳурмати, уларнинг рўёбга чиқмаган, покиза умид-орзулари ҳурмати ҳаёлимда бўлсада каттакон хотира монументи қургим ва уларнинг ҳоки-пойига каттадан катта гулчамбар қўйгим келади.

Токи одамзод бор экан уларни эсласин.

ОЛМОС.

Ғафур Ғулом қаламкаш дўстлари Николай Тихонов ва Зулфия билан.

Ҳамид ҒУЛОМ

УСТОЗ САДОҚАТИ

Ғафур Ғулом илк ўзбек совет шоирлари билан биргаликда, йигирманчи йилларнинг ўрталаридан бошлаб то сўнгги нафасигача Ленин партиясини, СССР халқларининг интернационал қардошлигини, ўзбек халқининг Октябрь туфайли топган эрки, бахтини, буюк оиладаги тенглиги, жондошлигини баралла куйлаган буюк шоирдир. У ҳаёт вақтида адабиётимизга карвонбошилик қилди. Унинг юксак мавқеи ҳозиргача ҳам сақланиб келмоқда ва бундан кейин ҳам шундай бўлиб қолади. Мен ва менинг тенгдошларим 1935—1937 йилларда энди 3—4 та шеърларимизни эълон қилган ҳаваскор ўспиринлар бўлсак ҳам, Ёзувчилар союзи ҳузуридаги ёшлар семинарига ва «Ёш ленинчи» газетаси редакцияси ҳузуридаги адабиёт тўгарагига муттасил қатнаб турар, айниқса Ғ. Ғулом, Ҳ. Олимжон, Уйғун шеърларини мароқланиб тинглар, адабиёт ҳақидаги баҳсларга эътибор билан қулоқ солардик.

«Турксиб йўлларида», «Яловбардорликка», «Чаман», «Санъатим», «Боғ» шеърлари эълон қилингач Ғ. Ғулом ўша вақтдаёқ, яъни ўттизинчи йилларнинг ўрталаридаёқ биринчи шоир, деб эътироф этилди.

Шахсга сиғиниш давридаги бешафқатлик, мислсиз адолатсизлик совет халқларига, социалистик жамиятимизга жуда оғир маънавий талафот келтирди. 1938 йилларда мен Ғафур Ғуломни тез-тез кўриб, у билан суҳбатлашиб турганман. Менинг тенгдошларим — Ғафур аканинг шогирдлари ҳам устознинг ўша даврдаги руҳий кечинмаларини ўз кўзлари билан кўрганлар. Ғ. Ғулом ҳам, Ойбек ҳам, А. Қаҳҳор ҳам ўша мудҳиш кунларда ўзларини қўярга жой топа билмас, дилларини куйдириб турган туб дардни ошкор айтишга журъат эта билмас эдилар. Кейинчалик Мақсуд Шайхзода қамоққа олиб кетилганда Ғафур аканинг Кадавот маҳалласидаги анҳор бўйида ўтириб, ҳўнграб йиғлаганини ўз кўзим билан кўрганман.

Ғафур Ғулом олий инсоний туйғуларга тўла улуғ қалб эгаси бўлган. В. Маяковский каби у ўзини Ленин партиясининг сафарбар солдати, деб билган. Бу метин эътиқод ҳақида у умр бўйи ёзди, коммунистик ғояни чексиз садоқат билан тараннум этди.

Аввало, чор ҳокимияти, маҳаллий буржуазия ва заҳарли хурофот хизматида бўлган, кейинчалик фашизм ва империализм малайига айланганларни Ғафур Ғулом бир қанча шеър, мақолаларида нафратлади. Ватанимизга, халқимизга туҳматларини фош этди.

Совет адабиётининг бой йўли — ленинча партиявийлик, социалистик жамиятга, яратувчи фидокор халққа чин садоқат йўлидан бориб хизмат қилган Ғафур Ғулом бутун бир авлод истеъдодли ёш шоирларни ўз ижодий мактабида тарбиялаб, вояга етказди. Биз унинг сабоқларини тинглар ва ҳатто устоз билан бирга ижод қилиш шарафига муяссар бўлар эканмиз, пайт пойлаб, ўзимиз кўрмаган ёки чала кўриб қолган йигирманчи йиллар ёзувчилари, шоирлари ҳақида саволлар берардик, ва у бизга кўп нарса ҳақида батафсил сўзлаб берарди.

Ғафур Ғуломни Нозим Ҳикмат ва Самад Вурғун, Пабло Неруда ва Александр Твардовский, Файз Аҳмад Файз ва Мирзо Турсунзода, Николай Тихонов ва XX асрнинг яна ўнлаб буюк шоирлари ўзларига тенг, ҳамдард, ҳамнафас, ҳамкор деб биладилар.

Ўзбек шеъриятида «Соғиниш, «Вақт» шеърлари катта воқеа бўлганлиги ҳаммамизнинг ёдимизда.

Юксак коммунистик ғоявийлик ва чуқур бадиийлик совет адабиётининг бош мезони бўлган, ҳозир ҳам шундай ва бундан кейин ҳам шундай бўлиб қолади.

Ижодда Ҳамзалар, Ғафур Ғуломлар байроғини ёш авлодлар баланд кўтариб боришлари керак.

Адабиётимизнинг бош йўли ҳам шу.

• *Прогрессив усулга — кенг йўл*

Туб иқтисодий ислоҳотни амалга ошириш, тўла хўжалик ҳисобига ўтиш — қайта қуриш янги босқичидаги ғоят муҳим вазифа. Бу шароитда меҳнатни ташкил этишнинг прогрессив методларини дадилроқ жорий қилиш зарурлигини ҳаёт тақозо этмоқда. Маълумки, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети IX пленумида Хоразм область партия комитетининг пудратни жорий этишдаги фаолиятига ижобий баҳо берилди. Яқинда журналист Ф. ЗОҲИДОВ область агросаноат комитети раисининг экономика бўйича биринчи ўринбосари М. ҚУВОҚОВ билан шу мавзуда суҳбатлашди.

ПУДРАТ ИСТИҚБОЛИ

— Область хўжаликларида пудрат системасининг қайси формалари жорий этиляпти? Янги усулнинг афзалликлари нимада?

— Аввало, хўжалик ҳисобига ва пудрат системасига ўтиш бугунги зарурат эканлигини айтиб ўтмоқ керак. Агросаноат секторида турғунликка барҳам бериш, қишлоқ хўжалиги ривожланишини жадаллаштириш мақсадида шу йўл танлаб олинди. Меҳнатни ташкил этишни ва унга ҳақ тўлашни такомиллаштириш, колхозлар ва совхозлар бўлинмаларини, агросаноат комплекси корхоналарини коллектив ва оила пудратига ўтказишда қатъий принципиал йўл тутилди.

Баъзи рақамларни келтириб ўтмоқчиман. 1986 йилда областдаги 2340 даладчилик бригадасидан 2086 таси, яъни 88,9 проценти пудратга ўтган бўлса, 1987 йилда 2332 бригададан 2167 таси, яъни 93 проценти ана шу прогрессив методга ўтиб ишлай бошлади. Пахтачилик бригадаларининг 96,3 проценти пудрат методида ишлаб турибди.

Агросаноат сектори бўлинмаларида оилавий пудрат методи ўзини оқлаганлигини ўтган йиллар тажрибаси тўла тасдиқлади. Оилавий пудратчилар сони 1986 йилда 22,6 мингтани ташкил этган бўлса, 1987 йилда 30,3 мингтага, шу жумладан пахтачиликда 25,8 мингтага етди. Аслини олганда, оилавий пудрат коллектив пудратнинг таркибий қисми бўлиб, бу метод меҳнатга лаёқатли оила аъзоларини ишлаб чиқаришга тўла жалб қилиш имконини беради.

Пудрат системасининг афзаллиги шундаки, ҳар қарич ернинг, моддий ресурсларнинг жонкуяр, омилкор эгаси бор, тайёрга айёрлик, текисчилик, хўжасизлик барҳам топиб, меҳнатга янгича муносабат, яхши ишлашдан астойдил манфаатдорлик, тежамкорлик принциплари амалда рўёбга чиқмоқда.

— Дастлабки тажрибалар, пудратнинг натижалари тўғрисида гапириб берсангиз.

— Ҳар қандай прогрессив усул афзаллиги иқтисодий кўрсаткичларда, пировард натижаларда ўз ифодасини топади. Пудратни жорий этиш туфайли олға гомон сезиларли силжиш юз берганлиги шубҳасиз. Ўтган йили область 1496 пахтачилик бригадасидан 1120 таси пудрат методида ишлаб, ҳосилдорликни анча ошириш, пахтанинг сифатини яхшилаш ва ҳосил таннархини камайтиришга эришди. Умумий ҳосилнинг ҳажми 1986 йилдаги 332 минг тоннадан 1987 йилда қарийб 365 минг тоннага етди, яъни 10 процент кўпайди. Рентабеллик 33,7 процентдан 38,6 процентга кўтарилди, ҳар бир центнер пахтанинг таннархи бир сўм 25 тийинга арзонлашди.

Хонқа райони хўжаликларида пудрат методи тўла жорий этилиб, пахта ва бошқа экинлардан муттасил, барқарор юқори ҳосил олинмоқда. Ўтган йили 4352 та пудратчи оиланинг кўпчилиги белгиланган планни тўла ва ошириб бажарди. Натижада, район республикада биринчи бўлиб планни ва мажбуриятни адо этишга, ҳосилдорликни 33,5 центнерга етказишга муваффақ бўлди.

Район беш йилликнинг ўтган икки йили ичида планга қўшимча равишда 4 минг тонна пахта, 1500 тонна дон, 260 тонна мева, 700 тонна сут етказиб берди. Қишлоқ хўжалигида рентабеллик 32,4 процентни, пахтачиликда эса 45,9 процентни ташкил қилди. 1987 йилда ҳар бир колхозчининг ўртача йиллик иш ҳақи 2118 сўмга етди. Биринчи сорт ҳосил салмоғи 70 процентга, тола олиш миқдори пландаги 28,3 процент ўрнига 33,8 процентга етказилганлиги туфайли пахтачиликдан 4,6 миллион сўм қўшимча даромад олинди.

Пудрат методини жорий этишда Урганч райони хўжаликларининг тажрибаси ҳам ҳар томонлама ибратли. Районда пахта ҳосилдорлиги бир йил ичида 5442 тонна кўпайди, таннарх камайиб, рентабеллик кескин ошди, пудратчи оилаларнинг моддий манфаатдорлиги ўсди. Охунбобоев номли колхозда Карим Абдуллаев оиласи 5,6 гектар майдондан 24 тонна пахта, яъни ҳар гектар ердан 42,6 центнер ҳосил йиғиб олди. Оиланинг йиллик иш ҳақи 6500 сўмга етди.

Қўшкўпир районидаги Калинин номли колхоз эришган ютуқларда меҳнатни ташкил этишнинг прогрессив усули самаралари яққол акс этиб турибди. Мавжуд 17 та бригададаги пахта майдони 468 та оилага бириктилган. Пудрат шартномасига аниқ риоя қилиняпти, пахта етиштиришнинг интенсив технологияси пухта жорий этилмоқда. Натижада, колхозда пахта ҳосили ўтган йили бурноғи йўлдагига нисбатан 1042 тонна кўпайди. Биринчи сорт ҳосил салмоғи 28 процентдан 70 процентга, тола олиш 29 процентдан 33 процентга, рентабеллик 37 процентдан 57 процентга етказилди. Пландагидан икки баравар кўп фойда олинди.

Пудрат методини тўғри жорий этиш, меҳнат унумдорлигини ва ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш, колхозчиларда чинакам хўжайинлик, ўзини-ўзи бошқариш туйғуларини тарбиялаш, ҳар бир бригада, звено ва фермада албатта хўжалик ҳисобига ўтиш имконини беради.

— Меҳнатни янгича ташкил этишда муайян қийинчиликлар, муаммолар ҳам бордир?

— Албатта. Янгиликни ҳаётга татбиқ этишда, жумладан, пудрат ва хўжалик ҳисобини жорий қилишда баъзи қийинчиликлар юз бераётганлиги ҳеч кимга сир эмас. Колхоз билан пудратчи бригада, оила ўртасидаги шартнома аниқ бажарилмаган, чекиниш ва хатоларга йўл қўйилган жойларда пудрат кутилган самарани бермаётир.

Пудратчиларнинг моддий-техника таъминоти, масалан, сув, минерал ўғит, механизмлар билан таъминлашдаги камчиликларга доир эътирозлари ўринлидир. Планлаштириш ва ҳисоб-китоб ишларида чалкашликлар йўқ эмас. Етилган бошқа талайгина муаммоларни ҳал этиш, пудратчилар ўртасида умумий иқтисодий таълимни йўлга қўйиш зарур.

Хулоса қилиб айтганда, пудратнинг йўли ойдин, истиқболи порлоқ. Бу йўлда ҳеч қандай иккиланишга, сусткашликка асос йўқ. Меҳнатни ташкил этишнинг прогрессив методини, тўла хўжалик ҳисобини дадиллик, собитқадамлик билан жорий қилиш экономика тараққиётида кенг уфқлар очади.

● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ ● СПОРТ

ВЕЛОПОЙГА:

СТАРТ БРАТИСЛАВАДА

Бугун Тинчлик пойгаси старт олади. 20 мамлакатнинг 120 велоспортчиси 41-пойгада иштирок этади. Чехословакия, Польша ва Германия Демократик Республикаси йўллари бўйлаб ўтадиган мусобақаларда 13 босқич бор. 23 май куни Берлин шаҳрида мусобақага якун ясалади. Пойгачилар мусобақа давомида 2 минг километрдан кўп йўлни босиб ўтишади.

Ғолиб ким бўлади? 1987 йилги пойга ғолиби ГДР, Совет Иттифоқи, Польша командалари имкониятлари қолганларга нисбатан юқорироқ деб баҳоланмоқда.

Совет спортчилари мусобақага пухта тайёргарлик кўришди. Устозлар энг кучли олти спортчини командага жалб этишган. Куйбишев шаҳридан С. Усламин ва А. Сантов, киевлик В Пульников, Горький шаҳридан Д. Конишев, тошкентлик Ж. Абдужабборов ва ригалик П. Угрюмов Тинчлик пойгасининг иштирокчиларидир. Шуни таъкидлаш кераккн, мамлакатимиз спортчилари 19 марта команда биринчилигида ғолиб бўлишди. 9 спортчимиз шахсий ҳисобда ҳурмат шоҳсупасининг биринчи поғонасини эгаллаган.

Келаси 1989 йилги мусобақалар режаси муҳокама этилмоқда. Пойга Париж — Франкфурт-Майн — Берлин — Прага — Варшава — Минск — Москва маршрути бўйича ўтказилади. Француз коммунистларининг газетаси «Юманите» ана шундай ташаббус билан чиқди. Энг кучли велосипедчилар мусобақасига 7 май куни Парижнинг Бастилия майдонида старт берилади. 27 майда эса Москвада, Қизил майдонда ғолиб команда ва шахсий биринчиликда совриндорлар аниқланади.

ФУТБОЛ:

НАВБАТДАГИ ТУР ОЛДИДАН

Биринчи лига командалари навбатдаги турни ўтказишади. Тошкентлик пахтакорчилар 9 май куни Оржоникидзе шаҳрида «Спартак» командасининг меҳмони бўлишади. Спартакчилар бугунгача етти учрашув ўтказиб, унинг учтасини ғалаба билан якунлашган. Икки учрашувни дуранг билан тугаллаб, икки ўйинда мағлубиятга учрашган. Улар 8 очко билан еттинчи ўринда боришмоқда. Пахтакорчилар эса 14 имкониятдан олти очко тўплаб, турнир жадвалида 12-ўринда боришаётир.

Термиз шаҳридаги Карл Маркс номли мактабда 213-Новоукраина ўқчи дивизиясининг Шон-шуҳрат музейи очилди. У Улуғ Ватан уруши ветеранлари — Антонина Фёдоровна ва Михаил Васильевич Марченколарнинг ташаббуси билан очилди. Икки қуролдош дўст Ғалаба байрамини яқинлаштирган солдатлик йўлларидан матонат билан ўтишди. Ҳозир уларнинг икки ўғли бор. Аҳил оилада неваралар ҳам вояга етмоқда.

Суратда: Марченколар ёшлар билан музейда.

А. КОШКИН ва И. ХУЖАЕВ фотоси (ЎзТАГ).

• *Маънавият масалалари*

ЙЎҚОЛГАН ДУНЁ

САККИЗИНЧИ СИНФ ЎҚУВЧИСИ АНВАРЖОН НЕГА ЎЗ ЖОНИГА ҚАСД ҚИЛДИ?

Бу савол кўпчиликни ўйлатади, кўп қалбларни ўртайди. Ахир кечагина мактаб тантаналарида куй чалиб, дилларни ром айлаган ўсмир нега ҳаётдан безди? Яқиндагина муаллимига орзулари ҳақида тўлқинланиб сўзлаган ўқувчи нега умидларидан кечди?

Бу ва бошқа жуда кўп саволларга жавоб изларканман, негадир мактаб раҳбарлари, ўқитувчилар асосий гапни яширишаётгандек туюларди. Ўзингиз ўйланг, оламдан ўтган ўқувчи ҳақида совуқ, бепарво сўзлаш мумкинми? Мен на мактаб директори, на илмий бўлим мудири, на синф раҳбари сиймосида ачиниш аломатини кўрдим. Улар фақат ўзларининг қандай қилиб масъулиятдан четда қолишларини ўйлардилар. Хайриятки...

Мактабдан қайтаётганимда она тили ва адабиёт ўқитувчиси Фазилат Мирзаевага учрашдим. Унинг ёноқлари титради. Кўзлари намланди. Ҳар бир сўзни юрагидан, қалбининг қатидан олиб гапирди:

— Анваржон жуда ориятли бола эди, — деди у. — Умуман унинг ўзига хос характери, ўзига хос қобилияти бор эди. Тенгқурларидан ҳар жиҳатдан анча олдинлаб кетганди. Яхши гапнинг муштоқи эди. Агар хато қилса, унинг камчилигини тушунтириб берсангиз, дарров тан оларди. Бир марта иккаламиз аразлашиб қолдик. Шу орада мен бетоб бўлиб, мактабга боролмадим. Негадир доим Анварни ўйлардим. «Мени кўришга келмайди», — деган фикр билан олишардим. Йўқ, бир куни у кириб келди: «Кечиринг, мулла опа!» деган сўзлари ҳали ҳам қулоғим остида. Ўз алами, ўз орзулари, ўз ташвишлари билан яшарди.

Хўш, нима бўлдики, у ўз жонига қасд қилди?

...Унинг жасадини чердакдан топишди. Чўнтагидан хат чиқди: «Ҳурматли акаларим, менинг ўлимимга сабабчи раҳбарим Қиличова Гулнора. Бугун химия дарсида мендан темани сўради. [illegible] Завуч шу гапни учинчи марта такрорлаши эди. Раҳбарларимдан қаттиқ хафа бўлдим. Энди ўзларинг ўйлаб кўринглар, мени у мактабга юборса нима деган одам бўламан, яна раҳбарим нима дейди: делоси ўшоғда, журналдан тушириб қолдириш керак. Менинг айбим шу китоб йўқлигида. Мен тушунтириб гапирай десам, сендан ҳеч ким сўрагани йўқ дейди. Мен қаттиқ хафа бўлдим. Бутун орзу-умидларим ва ташвишларимдан қутулдим энди. Хайр деб Анвар».

Ҳа, бу унинг сўнгги мактуби, гарчи хатлари кўп бўлса-да, эркин мавзудаги сўнгги иншоси. Анваржоннинг чўнтагидан чиққан бу хат замирида нималар бекинган? У яна қайси мактаб ҳақида эслатди? Ўша мактабга юборамиз дейишгани нима учун унга оғир ботди, ҳаёти билан баравар бўлди?

Анвар Насруллаев олтинчи синфгача 1-мактабда ўқиди. Айтишларича, янги мактаб қурилиши муносабати билан ўқувчиларни микроучасткаларга қараб мактабларга тақсимлашган. Шунда баъзи ўқувчиларни ота-оналарининг, айримларини ўқитувчиларнинг илтимослари билан олиб қолишган. Анвар эса 4-мактабга борган. Янги синф, янги ўқитувчилар. Дўстлари эса олисда. У ҳадеганда янги муҳитга мослаша олмаган. Ўзини бегона деб билган.

«Бир куни Анваржонни мактаб ҳовлисида учратдим:

— Мулла опа, мактабимга қайтишга ёрдам беринг, — деди.

— Яхши ўқигин, мен директорга айтарман...». Бу воқеани эсларкан, ўқитувчи Фазилат Мирзаева Анвар- [illegible]

— Анвар адолат ва адолатсизликни дарров пайқайдиган бола эди, — дейди акаси Шавкат Насруллаев. — Бир ўзи бошқа мактабга, бошқа синфга тушиб қолишини ноҳақлик деб билди. Чунки дўстларини олиб қолишди. Уни эса... У кўп қийналди. Бир куни йиғлади. Сўнг музика ўқитувчиси ёнига бориб илтимос қилдим. Анварнинг талантли бола эканини у киши яхши биларди.

Хуллас, сентябрь ойидан бошлаб Анваржон ўз мактабига қайтди. Унинг қувончи олам қадар эди. Ўқитувчиси Баҳодир Баҳриддинов билан Самарқандга «Санъат байрамига» борди, турли концертларда қатнашди. Энг асосийси, болаликдан бирга ўсган дўстлари, ўртоқлари ёнида эди. Яна Анваржон юзида табассум пайдо бўлди.

— Бир куни пахтага бораётсам Анвар келяпти. Нега қочиб келяпсиз, дедим. «Кечиринг, мулла опа» деди. Иккаламиз чиқишиб кетдик. У синфдаги болалардан ажралиб турарди. Доим менга ўзини яқин оларди, ёрдамлашарди.

Бу синф раҳбари Гулнора Қиличованинг сўзлари. Хўш, нега у Анварнинг ўлимида сабабчи бўлиб қолди. Балки бунда унинг айби йўқдир. Ахир, у ҳатто ўқувчиларни ҳам сизлаб гапирарди-ку?! Нега бундай бўлди? Эҳтимол эндигина ўқитувчилик қила бошлаган қизни 8-синфга раҳбарликка тайинлашганда хатога йўл қўйишгандир? Чунки юқори синфларга раҳбарликка тажрибали муаллимлар бириктирилиши керак эмасми?

Синф раҳбари Г. Қиличованинг тушунтириш хатидан «...Насруллаев Анвар- [illegible] Анвар трубани тепди. Анвар трубани ким тепди деб сўраганимда у билмайман, деб айтди. Дарс тугагандан кейин Файзиева Ферузадан ким трубани тепди деб сўраганимда Анвар тепди, деб айтди. Анвар бу гапни эшитиб Ферузага муштини кўрсатди ва қўпол гап айтди. Шундан сўнг мен уни уришга мажбур бўлдим».

Ёш муаллима доскага ёзаётганди. Қувур тарақлаб кетди. Айнан Анвар тепганини у қандай сезди? Ҳа, у ҳали ҳеч нарсани билмасдан Анварни айбдор деб топди. «Ўзи тепмаган бўлса, тепган одамни айтарди-да». Менинг саволимга Гулноранинг жавоби шу бўлди. Хуллас, қайси бир «гуноҳи» учун Анвар синф раҳбарининг ёмон назарига тушди. Ҳали яқиндагина ўзини муаллимига яқин олиб юрган ўсмир учун бу оғир эди. Айниқса, ўқувчилар олдидан муаллимасидан тарсаки ейиш... Ўқитувчи ва ўқувчи орасидаги «низо» барҳам топмади. Ниҳоят, навбатдаги «тортишув»га китоб йўқолгани сабаб бўлди. Анвар учун исм-фамилиясини журналдан тушириб қолдиришлари, бошқа мактабга «бадарға» этишларидан оғир жазо йўқ эди. Бунинг устига уни эшитишмади.

Юқорида мактаб раҳбарлари асосан ўзларини ўйлаётганлари ҳақида тўхталгандик. Илмий бўлим мудири Рауф Усмоновдан бўлган воқеа ҳақида тушунтириш хати ёзиб беришни сўраганимизда у қуйидагиларни алоҳида эътибор билан ёзди: «Мен 1931 йилда туғилганман. Иш фаолиятимни 1950 йилда бошлаганман. 26 йил давомида шу мактабда илмий бўлим мудири бўлиб ишлаб [illegible] аълочилигига тақдим этилганман. Совет Армиясидаги намунали хизматларим учун ҳарбий қисмнинг буйруғи ва печатланган тақдирномаси билан полк байроғи остида расмга тушганман...».

Ҳа, у ҳаётидаги ҳар қадамни баҳолайди. Лекин ўқувчини нега тинглай олмаганини айтмайди.

Тушунтириш хатининг давомида қайси газеталарда неча марта чиққани, бир неча марта район партия комитетига ишга таклиф қилганларида ҳам бормаганини ёзади. Кўриниб турибдики, ҳурматли муаллим ўзларига қалқон қидиряптилар. Мактаб директори С. Аминов эса ўз тушунтириш хатида Анварнинг марҳум отаси арақ ичгани, бобоси қариган чоғида касал бўлгани ҳақида ёзади. Анваржоннинг онасини ўртаган, қўлига қоғоз олишга ундаган ҳам худди ана шундай совуқ муносабат бўлди.

«Ўғлим 5 йиллик музика мактабида ҳам ўқирди. Уч ойдан сўнг битирарди. Баҳолари аъло эди. Фарзандим, кенжа ўғлим Анваржон доғида куйиб ўтирган пайтларимда ўғлимнинг мактабидан турлича гаплар чиқиб қоляпти. Анварнинг ўзи сал ақли заиф экан, восвосга тушиб қолган, акалари уни хафа қилган, шунинг учун бу фожиа юз берган деган гапларни эшитиб баттар азобланяпман.

Ахир, боламни тириклигида қийнашди, ўлгандан кейин тинч қўйишмайдими? Музика мактаби директори Сора Завқиева Анваржонда катта талант бор, агар рухсат этсанглар, 8-синфни тугатганидан кейин, ўзимиз бош бўлиб ўқишга юборамиз, деди». [illegible] кин эди-ми? Ҳа, унинг ақли заиф эмаслигини ҳамма тан олади. Лекин айни пайтда масъулиятдан қочиш йўлини қидиришади.

Шу воқеадан кейин мактабда ҳеч қандай чора кўрилмаганини қандай баҳолаш керак? Мактабни район партия комитетидан бир километрли масофа ажратади, холос. Лекин у ерда ҳам жимжитлик. Биз райком секретари А. Ҳамидова билан телефонда боғландик, воқеани гапириб бердик.

— Мен эшитганим йўқ, — деди у.

— Мактаб ўқувчиси ўз жонига қасд қилса-ю...

— Менга айтишмаса, қаёқдан биламан, — деди секретарь. — Қолаверса, ҳамма нарса билан нега энди биз шуғулланишимиз керак?

Унинг бу саволига жавоб қайтармоқчи эмасмиз. Лекин мактаб муҳити, мактаб маънавияти партия ходимининг масъулиятли участкаси эканлиги КПСС Марказий Комитетининг февраль Пленумида алоҳида таъкидланганини эслатмоқчимиз, холос.

Хўш, Анваржон нега ўз жонига қасд қилди? Бу саволга район прокуратураси, ҳақни-ҳақ, йўқни-йўқ, деювчи қонуншунослар жавоб беришлари шарт. Хўш, 1-ўрта мактабдаги вазиятни ким таҳлил этади? Бу савол эса Каттақўрғон район партия комитетига, район халқ маорифи бўлимига ҳавола.

Бундай воқеа ҳаётимизда жуда оз учрайди. Лекин уни пайқамасдан ўтказиб юборишга ҳаққимиз йўқ. Ахир, она ўғлидан жудо бўлди, ўғил эса орзуларини тарк этди, сиз ва биз бўлсак жамиятимизнинг келажакдаги талантли бир фарзандини йўқотдик. Шунинг учун ҳам бефарқлик, лоқайдлик қилмаслигимиз даркор. Бу ахлоқий бурчимиз.

Анваржоннинг уйида бўлганимизда, унинг дарс қиладиган жойини кўрдик. Музика асбоби унинг бармоқларига илҳақдек мунгайиб турибди. Дафтарчаси ичида [illegible]

Азиз одамлар, ҳурматли муаллимлар, айтинг, бизнинг бу ҳолга сабаб нима? [illegible]

Ж. МАМАТОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

• *ҲОДИСА*

ЙЎЛ ЧЕТИДАГИ «ЖИГУЛИ»

Милиция катта сержанти М. Каттахўжаев ва оддий милиционер А. Боймуродов Ворошилов район Давлат автоинспекциясида хизмат қилишади.

Вақт анча кеч бўлиб қолганида Мустафохон билан Абдурашид ўзлари тунда навбатчилик қиладиган жойга — Давлат автоинспекциясининг узоқ постларидан бирига жўнаб кетишди. Йўлда бир чеккада турган «Жигули» машинаси уларнинг диққатини ўзига тортди. Машина Тошкентдан келган эди. Эҳтимол, улар йўлдан адашгандир, бегона жой бўлса ёки бирор ёрдамга муҳтождир...

Катта сержант «Жигули» машинасининг олдига бориб, унинг ичида ўтирганлардан шу ҳақда сўради. Жавоб ўрнига йўловчилардан бирининг қўлида пичоқ йилтиради. Давлат автоинспекциясининг иккала ходими дадил ҳаракат қилишди. Тунда учраган «одобсиз» меҳмонни тезда қуролсизлантиришди. Тўғри, тўс-тўполон ичида бошқа бир йўловчи яширинишга улгурди.

Учинчиси эса ўтирган ерида қимирламас, ҳатто қимирлашга ҳам уринмас эди. Бундай қарашса, унинг қўллари боғланган экан. Шундан кейингина ҳамма нарса ойдинлашди.

Йўлда жиноятчилар пичоқ билан дўқ қилиб, машинани тўхтатишни талаб қилдилар. Пулларн ва ҳужжатларини тортиб олиб, қўлларини боғладилар. Йўловчилардан бири рулга ўтирди. ГАИ инспекторлари машинани ушлаган ерда, ана шу икки жиноятчи, кейинчалик аниқланишича, машина эгасини ўлдирмоқчи бўлганлар.

Қуролсизлантирилган жиноятчи Алексей К. деган кимса бўлиб чиқди. У илгари судланган бўлиб, уни Бошқирдистон Ички ишлар министрлиги қидираётган экан. Иккинчиси эса кўздан ғойиб бўлган эди. Уни қидириб топиш учун район ички ишлар бўлимининг шахсий состави тревогага биноан ишга киришди. [illegible]

Г. ОГОРОДОВ,
ЎзТАГ мухбири.

[«Совет Ўзбекистони»нинг навбатдаги сони 11 майда чиқади].

Редактор Л. ҚАЮМОВ.

• *Тингланг, томоша қилинг*

9 май, душанба

МТ.I. 8.30 — Янгиликлар. 8.40 — Концерт. 9.30 — Сталинградликлар ҳақида достон. 10.05 — Мультфильмлар. 10.50 — Қалбга яқин қўшиқлар. 11.25 — Бугун — Ғалаба байрами. 11.40 — Футбол шарҳи. 12.10 — Урушнинг афти-ангори. 14.10 — Ғолиблар. 15.30 — СССР Давлат академик симфоник оркестри чалади. 15.55 — Хоккей. 1-ўрин учун. 18.25 — Ҳужжатли фильм. 18.50 — Ветеранлар, Сизлар учун. 19.50 — Фашизмга қарши жангларда қурбон бўлганларнинг порлоқ хотираси. 20.10 — «Осмондан тушганлар». Бадиий фильм. 21.30 — Время. 22.05 — Шингил ҳикоялар антологияси. 23.05 — Духовой музикалар Бутуниттифоқ байрами. 00.20 — Янгиликлар. 00.30 — Тинчлик велопойгаси.

МТ.II. 8.30 — Гимнастика. 8.45 — Иккинчи Украина фронти. 9.25 — Шеърий композиция. 9.55 — Ветеранлар қалбан қаримайдилар. 10.50 — «Эсдалик бўлиб қолган ёз». Бадиий фильм, 1 ва 2-сериялар. 13.00 — Жанговар йиллар қўшиқлари. 13.35 — Муқаддас уруш ҳақида монологлар. 14.30 — Шундай куйлар янградики... 15.15 — Мультфильмлар. 15.55 — Фильм-концерт. 16.45 — «Болалик байрамлари». Бадиий фильм. 18.10 — Бу йўлларни биз ҳеч қачон унутмаймиз. 18.35 — «1945» Фильм-спектакль. 19.50 — Фашизмга қарши жангларда қурбон бўлганларнинг порлоқ хотираси. 20.10 — Улуғ Ватан уруши ҳақидаги қўшиқлар. 20.20 — Ҳужжатли фильм. 20.30 — Хайрли тун, кичкинтойлар! 20.50 — Л. Бетховен. Фортепьяно ва оркестр учун 3-концерт. 21.30 — Время. 22.05 — «Ҳақиқий эркакларнинг иши» Бадиий фильм. 23.10 — Янгиликлар. 23.15 — Ғалаба кунига бағишланган спорт мусобақалари.

ЎзТВ.I. 8.30 — «Ассалому алайкум». 10.00 — Ғалаба йўли. 10.35 — Зебо Ғаниева ансамблининг фронт бригадаси. 11.45 — «Ой бориб, омон қайт». Бадиий фильм. 13.05 — Садоқат. 13.50 — Концерт. 18.30 — Орлёнок-88. 19.30 — Ахборот. 19.50 — Фашизмга қарши жангларда қурбон бўлганларнинг порлоқ хотираси. 20.10 — Ватан солдатларига бағишланади. 20.30 — Ахборот. 20.50 — 1941—1945 йиллардаги Улуғ Ватан урушида совет халқи қозонган Ғалабанинг 43 йиллигига ва Қизил Байроқ орденли Туркистон Ҳарбий округи ташкил топганлигининг 70 йиллигига бағишланган бадиий-ҳарбий спорт байрами. 21.30 — Время. 22.05 — Ғалаба байрамига бағишланган кўрсатув.

ЎзТВ.II. 19.30 — Польшанинг миллий байрами — Ғалаба кунига. 20.55 — Ҳужжатли фильм. 21.05 — Фильм-концерт. **Фрунзе.** 21.30 — Время. 22.05 — «Ергача таъзим қил» Бадиий фильм.

10 май, сешанба

МТ.I. 7.00 — «120 минут». 9.05 — Футбол шарҳи. 9.35 — «Осмондан тушганлар». Бадиий фильм. 10.55 — Янгиликлар. 11.05 — Саёҳатчилар клуби. 16.00 — Янгиликлар. 16.15 — Қайта қуриш прожектори. 16.25 — Чита телевидениесининг программаси. 17.35 — Шостакович номли Давлат квартети чалади. 17.45 — Сўзни амалда иш билан оқла. 18.15 — Чехословакиянинг миллий байрами — фашист босқинчиларидан озод этилган кунга. 19.15 — Мультфильм. 19.30 — «Революция туфайли туғилган» Опера. 20.20 — Битимга 30 йил. 21.20 — Қайта қуриш прожектори. 21.30 — Время. 22.00 — Футбол. Олимпия турнири. СССР — Швейцария. 24.00 — Дунё воқеалари.

МТ.II. 9.00 — Гимнастика. 9.15 — Илмий-оммабоп фильм. 9.35 — Физика. 10.05 — Француз тили. 11.05 — СПТУ ўқувчиларига 11.35 — Тарих. 12.05 — Француз тили. 13.05 — «Ёшим ўн тўққизда эди». Бадиий фильм. 14.55 — Янгиликлар. 15.05 — Ҳужжатли фильмлар. 15.35 — «Саркаш дарё». Бадиий фильм, 1-серия. 16.55 — Қишлоқ янгиликлари. 18.35 — Янгиликлар. 18.45 — Музикали киоск. 19.15 — Ритмик гимнастика. 19.45 — ...16 ёшгача ва ундан катталар. 20.30 — Хайрли тун, кичкинтойлар! 20.45 — Сиз бунга қодирсиз. 21.30 — Время. 22.00 — Қайта қуриш прожектори. 22.10 — «Севги ва ор-номус». Бадиий фильм. 23.25 — Тонгги почта. 23.55 — Янгиликлар.

ЎзТВ.I. 16.45 — Табиатшунослик. 17.20 — Телефильм. 17.30 — Рус адабиёти. 18.00 — Янгиликлар. 18.15 — Болалар учун фильм. 18.35 — Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси олдидан. 18.55 — Ғафур Ғулом туғилган куннинг 85 йиллигига бағишланган кўрсатув. 20.00 — Ахборот. 20.15 — Телеочерк. 20.30 — Ахборот. 20.50 — Ўзбек куйларидан концерт. 21.20 — Қайта қуриш прожектори. 21.30 — Время. 22.00 — «Турналар учмоқда». Бадиий фильм.

ЎзТВ.II. 19.30 — «Канонир Доласнинг саргузаштлари» Бадиий фильм, 2-серия. 20.55 — Телефильм. **Душанба.** 21.20 — Қайта қуриш прожектори. 21.30 — Время. 22.05 «Малина виноси». Бадиий фильм

Р. — 08713. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. А. — 107. ИНДЕКС 64583. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12